

BÁRSONY ISTVÁN
RÓKA A KÖRBEN

TARTALOM

Tündérrózsa
Cinkostársak
Ketten odakint
Ő reggelizik
Róka a körben
Várunk valakit
Titkos tanya
Őzike
Erdei hajtás
Ökörnyál
A nagy zsombik között
Téli hajtóvadászat
Egy szárnyas hősről

Tündérrózsa

A júliusi nyár forró szerelemmel öleli meg az Alföld rónaságát, s a kiskunsági tóságok körül teljes bujaságában találja a náderdőt.

Elfogynak lassanként a régi, titokzatos, magyar nádasok, mocsarak, ahol a kultúra foglalja el a területeiket, ott senki nem sír utánuk. De aki még ismerte a lápok, nádasok, semlyékesek, zombikosok mesevilágát, az mégis úgy érzi, hogy sok szépségük miatt kár lesz értük, ha majd egyszer végképpen eltűnnek. Hisz mindenért kár, ami szép volt, és már nincs.

Pedig a nádasnak megvannak a maga különös, sehol máshol nem élvezhető gyönyörűségei.

Sehol sem olyan beszédes a legkisebb szellő is, mint a nádasban.

Rengeteg erdő a nádas, amellyel a legnagyobb vihar sem bír.

A nap mindenütt átcsúsztatja közte a sugarait; a sűrű nádas vize mégis árnyékban van.

Hajó nem bírja áttörni; de a kis kéregcsónak úgy siklik közte, mint a vízimadár.

A nádas legigazibb hazája a bronzfénnel csillanó szitakötőnek, amely a repülésnek legnagyobb művésze.

Tele van a nádas a legtitkosabb életekkel, amelyek a civilizáció elé sohasem kerülnek.

Ott laknak a leghozzáférhetlenebb szárnyasok, amelyek rejtőzhelyeit a vadászon, pákászon, természetbúváron kívül senki sem ismerheti.

A nádas és a mocsár zenekarában benne van a leggyönyörűbb daltól kezdve a bús bömbölésig minden hangárnyalat.

A vadlúd gágog-geggen, gagyog. A vadruca hápog-sárog. A szárcsa gurrog. A vöcsök kacag, sikkant. A szerkő kerceg. A szélkiáltó tilinkózik. A gém recsegve vakkan. A bíbic sír-jajong. A kardcsőrű sneff fuvolázik. A vízicsibe pittyen. A mocsári szalonka csekken. A nádirigó karicsál-vartyog. A fülemülesitke csuda finom változatokkal koloratúrázik. A füttyülő sneff élesen tyütyüzik. A bölömbika ümmögve fújja a bűgő nászdalát... És ott vannak a ritkán vagy soha meg nem szólalók: a cankók, a lilék, a godák, a gólyatöcsök, a batlák, a kanalas gémek meg a tipikus nádi rablók, a rétihéják, amelyek lágyan lendülve úsznak a nádas felett, és feldúlják a fészkeket, elorozzák belőlük a tojást, megfojtják a fészken ülő madarat, de a hangjukat sohasem hallani; némák, mint a surranó kísértet.

A nádasok rejtik a járhatatlan ingoványokat, amelyek közt az emberre a halál leselkedik. Könnyebb a legzordabb havas titkait megismerni, mint az ingoványét.

Halakon, hüllőkön, csíkbogarakon, szitakötőkön és a szúnyogok milliárdjain kívül a nádas még a madarak közül is csak a vízi meg a mocsári fajtáknak nyitja meg minden titkát.

Kár lesz érte, ha örökre elmúlik.

A kiskunsági síkságra süt a júliusi nap, és megrezdíti a messzeségben a délibábot.

A fülöpszállási állomásról porfelhő közt halad könnyű szekerünk a Galambos mellett a Kurjantó felé, amelyen túl terül a Balázsrétség. Annak a folytatása belenyúlik a kecskeméti puszták végtelenségébe. Utunktól jobbra van Izsák; annak a határában pedig a híres Kolontó, a lápi vadászok eldorádója. Balra tőlünk a szabadszállási határ, amelynek a rétsége összefolyik a fülöpszállási Balázssal. Ami Kecskeméten, Izsákon, Szabadszálláson és Fülöpszálláson erről

van, befelé: az mind puszta meg nádas, helyenként meghintve tanyákkal, ligeterdőkkel, homoki szőlőtelepekkel, ahol kitűnő bor terem. De azért a városi ember mégis úgy érzi, hogy a Balázs a világ vége.

Hát iszen az is.

A bozontos nád rengetegébe befurakodni annyi, mint magunk mögött hagyni a civilizált világ utolsó nyomait is.

Vagy harmincöt év óta járom Fülöpszállás határának ezt a részét, és kevés olyan bennszülöttje lehet Fülöpszállásnak, aki úgy ismerné vadvizes határrészeit a dürgést, ahogy jómagam ismertem.

A Balásznak minden zegét-zugát; a nádrengeteg közt levő tavakat, amelyeket sok helyt benőtt a nád. Hát még azt, hogy hol vannak benne a legjobb vadrucázó meg mórseffező helyek!

De mindennek az érdekessége elvész ahhoz képest, amikor a természetimádó vadász besurran keskeny csónakján a nádas szívébe, ahol háborítatlan tóság tükrét lepi el a tündérrózsa - s itt megáll a csónakkal.

A tündérrózsa a lápok hófehér, szűzies virága: patyolatkeblű nimfa, amely mindenütt ott van szórványosan, ahol a nádas közt rigyások, kis tavak terülnek. De igazán akkor bolondítja meg a szomjas szemű, részeg lelkű embert, amikor tízezredmagával ring a vízen, kerek zöld levelei között.

Vadrucahúzásra indultam volt be a Balázsba, a tündérrózsa tóhoz, ahol az alkonyat fogyó verőfénye kezdi mozgatni a nagy nap elől a nádas sűrűségébe bűvő vízivadat.

Még korán volt, amikor a sóhajtozó náddzsungel árnyékában megállottam a csónakkal. Csak ki, ki a fedél alól a napra, a levegőre, a szabad életre.

Csónaktoló pákászom maga mellé tette az evezőjét meg a tolórúdját, és rásercintett rövid szárú pipájára a szúnyog ellen, amelyből volt itt bőven. A szúnyog az egyetlen gyilkos keserítője a nádas hangulatának, amely nélküle minden gyönyörűséggel vetekednék. Haj de a szúnyog felébreszti a poétalelket a legédesebb álmodozásából is, amikor százezredmagával követeli verádóját, s azt könnyörtelenül behajtja áldozatán.

Nincs ennek igazi ellenszere sem a pipafüstben, sem a csudaszerekben, kenőcsökben, szeszekben; a szúnyoghálót pedig nyári füleddt napon nem lehet elbírní, mert a guta környékezi alatta az embert. Hanem aki megszokja, aki beoltatja magát szúnyogmérreggel, mégpedig a legkövetlenebbül szúnyogokkal, az nem hal bele többet. Váltig csapkodom magamat pofon jobbról-balról a kis hóhérok ellen, és irigyen nézem az őszbe csavarodott pákászt, aki legfeljebb itt-ott simít egyet a keze fején vagy pedig meztelen lába szárán, ahonnan úgy dörzsöli le a jóllakott szúnyogot, mint a piócat szokta.

Körülöttem karcsú nád, sűrűn egymás mellett; bőséges alkalmam van rá, hogy megfigyeljem a hajlós nádszálla tapadt csigákat meg a fölöttem átlibbenő s aztán a nád bugájára feszesen lecsapó szitakötőket, amelyek a repülőművészet legtökéletesebb mesterei. Hozzájuk képest kontár a villámgyors sólyom meg a fecske, mert azok a szitakötő merész fordulatait nem bírják utánozni. Nézem a rovarvilág tipikus kis rablói: milyen nagy buksi fejük van, óriási szemmel, s mekkorák a rágóik, amelyek a testük kicsinységéhez képest sokkal hatalmasabbak, mint a tigrisagyarak. Zománcos hártaszárnyuk megcsillan a verőfényben, s az egyik zöldesen, a másik lilásan villózik, bronzérc alapon...

S-s-s-s! - hangzik fölöttem hirtelen a jól ismert sisegő hang, amely eltérít a szitakötők tanulmányozásától. Egypár vadruca húzott el a nád fölött alacsonyan; de mire a puskámat felkaptam volna rájuk, már elkéstem...

Figyelem a náderdő keskeny nyílaskáit a nádszálak között, s meglátok egy kíváncsi apró szempárt, amely mereven bámul rám. Béka guggol egy letört nádszál mellett, s csak a feje van kint a vízből, készen arra, hogy a legkisebb gyanús mozdulatomra bűvárrá változzék, s becuppanjon a sárgászöldnek tetsző mocsárvízbe.

Nagy a csend; mozdulatlanságommal nem háboríthatom meg. Még a szúnyogot is tűröm, amennyire csak bírom; mert új megfigyelésre kínálkozik alkalmam. A nád rácsozata közt furcsa kis tömzsi madár tűnik fel, amint gyanútlanul kanyarog a neki való keskeny réseken. Egy kis vöcsök, egy liliputi úszóbajnok pásztazza végig a nádas vizét, s egykettőre úgy eltűnik, mintha itt sem lett volna.

A csónak mellett merül-evickél lefelé, s szinte rúgja evezőivel a vizet, amíg a mélyben el nem búvik előlem.

Esteledik. A nap már nem látszik. A magas nád elfogja búcsúsugarait. Most már élénkül a nádas; kezdenek a vadrucák mozogni, hápogni... Egy raj magasán megy, a másik ugyanúgy jön. Most már ki kell eveznünk a tóság szélére, ahol a nagy mozgalmat könnyebben kísérelhetjük figyelemmel.

A pákászom lendít a csónakon, és a nád attól megzizzen. Békák loccsannak le a csónak széléről a váratlan indulásra. Amíg egy helyben ácsorogtunk, felkapaszkodtak hozzánk a behajló nádszálakon.

A csónak lendül, halad, mint valami őskori nagy hulló. Egyszerre kint vagyunk a nyílt tavon, és akkor megállunk; de a szájam is tátva marad az elém táruló látványra.

Tele van a tó fehérséggel, mintha hóhab borítaná. A temérdek tündérrózsza csak úgy szorong a vízen, és mintha mind a letűnt nap után nézne. A sok egybefolyó fehérség a kerek nimfa-levelek zöldbe-barnába játszó szőnyege közül emelkedik. A tündérrózsák titkos országában megjelennek a virágpaloták lakói, a hamvasfehér halászkák, és kercegve libbennek, libegnek; vércseként meg-megállanak a levegőben; hirtelen levágódnak, meg újra fellendülnek; eközben sírnak-jajonganak, beszélgetnek; féltik a tanyájukat a betolakodótól, akinek semmi sem szent, ha a kíváncsiságát vagy az érdekét készül kielégíteni.

Dehogy bántalak benneteket, ti fogyó szépségei a titkos mocsárvilágnak! Meg nem moccanok többet; csak a tó keblét nézem: hogy fel van virágozva szende rózsáival a tavi tündéreknek. Azok fogják alatt valamennyit, s ha ki akarjuk a nimfavirágot emelni, hosszú, víz alatt elnyúló szára tartja, nem engedi. Alig bírjuk erőnek erejével kivenni a láthatatlan tündérek kezéből.

A nádas fölött rajzott a vadruca; már javában folyt a húzás, ami a vízivad sétája: innen oda, onnan ide, az ő világában; egyik tőről a másikra; este ki a tocsogókra; hajnalban vissza az árnyékos nádasba.

Nem törődtem én azzal. Csak a tündérrózsás tavat néztem. Néztem, és elképzeltem, hogy teremnek a tündérmesék. Amikor a nádas környéki pásztor tilinkózik a holdas, nyári estén, és a panaszkodó hangokra felkíváncsoznak a kicsi tündérleányok a barnán csillanó vízből: mindegyik megül egy-egy nimfalevélen, s ráhajlik az ő kiválasztott fehér rózsája keblére, úgy tűnődik el azon, hogy milyen is lehet ez a földi világ a földi emberekkel nappal, amikor őneki sohasem szabad olyankor a vízikirály palotájából a felszínre bukkanni. És hallgatják a tilinkót...

Ebben a pillanatban vége szakadt az álmodozásomnak, mert a pákászom, aki már régóta némán leste, hogy miért nem lövök a húzó rucákra, megszólalt:

- Ugye, szép?

De milyen csudaszép volt! A hold is feljött, s az is nézte. Úgy lebámult, hogy düledt bele vaksi, bús szemürege.

A halászkák elültek; a vadrucák húzása lassan-lassan megszűnt; a nádas halkán sóhajtozott. A tündérrózsás tó virágai káprázatos holdfényben szunnyadtak el.

Csak a szúnyogok fújták meg új rohamra serkentő kürtjeiket.

Akármilyen gyönyörű volt is a tündérrózsás kép, a szúnyogokkal már nem lehetett bírni.

Szöknünk kellett előlük.

Cinkostársak

Az őszi nap verőfényében hosszan elnyúlva fekszik a líciumsövény mellett Fecske, a fekete frakkos, fehér mellényes agár.

Az árnyékos ámbitusról éppen lekocog a májfoltos-tarka vizsla, Heki, és féloldalgó ügetéssel tart az istálló felé, amelynek a fala mellett állandó vacka van a sok odafekvéstől.

A tyúkök körül valamiben mesterkedik Tökmag, a görbe lábú kis dakszli, mert már harmadszor kerül meg, és beleszaglász aközben a deszkák réseibe.

Amikor Hekit a fal mellett meglátja, szünetet tart a patkánykeresésben, és lebbencsfülét tőle telhetően hegyezve, nézegeti egy darabig a kenyeres pajtását, azután elszántan kezd feléje totyogni.

A vizsla előtt megáll; nézi egy darabig féloldalt tartott fejjel; azután hirtelen megpördül maga körül, és halkán vakkant egyet, mintha mondaná:

- Hallod-e? Ide figyelj!

Heki érti a kutyanyelvet, és feleletképpen csendesen taktust ver ki a farkával a földön; egyébként nem mozdul.

Tökmag körülnéz. Keres valakit. Ahán, ott van. Édesdeden nyújtózkodik az ipse, és a bal első lábával eltakarja a szemét, hogy a nap bele ne süssön. A dakszli odakocog hozzá, és megszaglássza, azután megböki az orrával, mintha keltegetné.

Az agár felérez, s hosszúkás fejét felemelve, kérdezi a szemével:

- No, mi az?

Tökmag megint kivág egy kört, és megint csahint hozzá.

Az agár is érti a kutyanyelvet, és tudja, hogy az a csahintás most azt jelenti:

- Kelj fel, pajtás! Mondanék valamit.

Mit csináljon? Felkél. Előrenyújtja két első lábát, s a nyakát közéjük fekteti, a hátulsó lábait hátrafeszíti, s a derekát úgy megemeli, ahogy ilyen helyzetben csak lehet. Egyszóval alapos nyújtózkodást végez. Még ásít is a végén, és olyan hangot ad, mintha azt mondaná:

- Ez jó volt.

A dakszli most visszakocog az ácsorgó vizslához, és halkán rávakog; azután megint az agárhoz totyog, és arra is rávakog. Hirtelen megfordul, és gyors vágatásba kezd a kerítés felé. Néhány ugrás után megáll, visszanéz, és újra vakkant. Ebben ez van:

- Gyertek, no! Tartsatok velem, ebadták!

Nyilvánvaló, hogy tervszerűen csábítja a pajtásait.

Azok összenéznek, egymáshoz közelednek, megszaglásszák egymást, és a dakszli felé pislognak. Az pedig megint vakkant egyet.

A vizsla azt gondolja: „Vigye fene; ámbár meleg van egy kicsit.” - Az agár nagyot szökik, és ezzel elárulja, hogy ő semmi jónak sem elrontója. Megindulnak mind a ketten a dakszli után, amely vezeti őket a kerítés alá ásott lyukhoz. Azon át lehet bújni, ha egy kicsit szorulva is.

Elsőnek Tökmag vállalkozik. Az ő rövid lábú kis testének ez a művelet nem nehéz feladat. Amint a túlsó oldalon van, vakog. Hívja a társait:

- Gyertek!

Következik a karcsú agár. Lehasal, átdugja a fejét; az elejével van egy kis baj, minthogy a marja széles; a derekától kezdve már olyan karcsú, hogy könnyen átfér a lyukon. Amikor ő is odaát van, megrázkódik, és lerázza magáról a felszedett port.

Most Hekin van a sor. Az ő dolga a legnehezebb. Sokkal zömökebb, mint a másik kettő. Minthogy a lyukat Tökmag magának ásta volt, a vizsla sehogy sem bír átbújni rajta. Próbálja, nem sikerül. Bosszúsan húzza vissza a fejét, s mérgében ugatni kezd. Hisz már kedve támadt a kirándulásra, és nem akar a pajtásaitól elmaradni.

Tökmag meg Fecske odakint tanácskozik. Összenyihognak:

- Mit csináljunk?

Fecskének hirtelen jó eszméje támad.

Ördög bujkáljon ezen a poros lyukon; nekirugaszkodik, és a legnagyobb könnyedséggel átugrik a palánkon, vissza a vizslához. Azután megmutatja neki, hogy hogy kell azt csinálni. Tudniillik újra kiugrik a kerítésen.

- Látod, így ni!... Gyere utánam.

Heki megérti; megcsóválja a fejét, és ő is nekivetemedik. Eléri a palánk szélét az első lábaival; nagy nehezen felhúzza magát, és a következő pillanatban túlhemperedik az akadályon. Most hát együtt vannak hárman.

Odakint már a mező következik. A csutkaföldek, a szántások, a tarlók meg a kis nádas. Ez már a szabad világ, ahol most ők, a cinkosok, az urak.

Heki felszimatol, és ügetve kezd keresni a fakó tarlón, amelyet keresztül-kasul átkutat. Fecske csak nézi. Ő nem keres. Csak hadd keressenek neki mások. Majd ha azok felugratnak egy nyulat!

Tökmag nem törődik velük. Más gondja, más terve van. Jól tudja tapasztalásból, hogy az az egy-két nyúl, amely a határban itt-ott még meglapul, inkább a csutkaföldön vagy még inkább abban a kis nádasban bújik meg, nem pedig ezen a tenyérsima, kopár tarlón. De a vizsla csak hadd keressen, legalább nem tehetnek egymásnak szemrehányást. Mindenki tegye meg a magáét. Tökmag egyenesen a kis nádas felé veszi útját, és tarlón-szántáson keresztülbukdácsolva tör a cél felé.

Az agár megunja a vizsla hiábavaló ödöngését; utánarúgtat a dakszlinak. Mint a fecske, úgy suhan végig a földeken, s egykettőre Tökmag mellett terem.

A vizsla, látva, hogy magára maradt, otthagyja az üres tarlót; ő is utánaered pajtásainak, és rábízta magát az imposztor dakszli vezetésére; mert bizonyos, hogy a legtöbb huncut esze hármójuk között annak van.

Tökmag sejti, hogy ha egyáltalában van itt valahol nyúl, akkor a kis nádasban kell azt most keresni. Ott pedig ő az úr. Ez a másik kettő bele nem menne abba a világért sem. Az agár egyáltalában nem. A sűrű nádasban sehogy sem bírna boldogulni. Nem bolond, hogy össze-szurdaltassa magát a letört, hegyes nádakkal. Heki sem különben. A nádszálon még csak keres; őt úgyis csak az orra kormányozza. Ha van vad beljebb, megérzi, ha innen kívülről szaglássza is végig a nádas szélét. Mélyen bent úgyis legfeljebb róka van, az meg nem pecsenye.

A dakszli közülük az egyetlen, amely akárhová becsörtet, a legnagyobb sűrűbe is. Az ő kis teste mindenütt átcúsúzhatik. Egy kicsit lassan dolgozik, de annál biztosabban. Ha csak egyetlen nyúlka bújt is meg a nádasban, azt ő kiveri onnan.

Már bent van, és halk hehegéssel moszatol előre-előre. A másik kettő ezalatt valakit vár. Heki a nádas szélén bogarászik; Fecske meg úgy áll feszesen, mintha a startnál várná az indulást a versenyre.

Egyszerre csak történik valami, amitől a külső készenlébelieknek megpezdül a vérük.

Tökmag éleset csahint, s nyomban utána újra meg újra cseng a nádas sürgető hangjától:

- Itt! itt! itt van! itt volt! itt! itt! itt!

A vizsla abbahagyja az úgyis hiábavaló keresést; fülel, és abba az irányba lohol, ahonnan a csaholás hallatszik. Fecske próbagaloppot rendez. Már tudja, hogy mindjárt kezdődhetik a nagy verseny.

S lám, a nádasból, éppen a vizsla előtt, kigurul egy iromba nagy nyúl, amely eleinte, amíg az aszott sás közt fut, lesunyítja a fülét, úgy szökik; de amint kiér a tarlóra, felegyenesedik, s a tükrét billegetve pattog arrább-arrább, kaniszokás szerint.

Hekit úgy meglepi az eset, hogy az első pillanatban maga is vakkant egyet, ami éppen elég jeladás Tökmagnak, hogy már ne óbégasson tovább, mert kiugrott a nyúl. A dakszli el is hallgat, és töri magát a sűrűből kifelé, hogy végképp el ne késsék a mulatságból.

A vizsla csak azt látja, hogy amint a nyúl a nyílt mezőn kezd elfelé porzani, Fecske se rest, sarkantyú nélkül indítja a versenyt a maga kedvére, utána a nagy nyúlnak; nem is fut, hanem repül.

Heki nem érzi itt a gazdáját, aki - ha nyúl után mer futni - el szokta verni, ellenben látja a Fecske izgató vadászatát, és elragadtatja magát nekitüzesedő vágyától, hogy a lefülelésnél ott legyen. Elkezd hát rohanni az agár meg a nyúl után, ahogy bír.

Hanem a kan nyúl is megérti most már az igazi veszedelmet. Ohó, ez itt nem holmi élheterlen bumfordi kuvasz, amellyel játszani, kötekedni lehet, maga után csalogatva, amíg meg nem unja, s akkor egykettőre faképnél hagyja! Ez másforma legény. Ennek szárnya van. Teringgettét, már itt nyomakszik mögötte! Ez elől minden erővel kell menekülni, különben nagy baj lesz.

Nem billegeti már a bokkrétáját, hanem minden izmát és inát a legnagyobb sietésre feszíti meg, úgy próbálja elkerülni a katasztrófát.

Csak addig a csutkaföldig ha eljuthatna! Ott már utat tévesztene mögötte az agár, mely csak szemre bír dolgozni.

Heki messziről fújtat a nagy versenypályán az agár után; Tökmag pedig kétségbeejtő távolságról lökdösi magát előre ugyanabban az irányban, s figyelni az élet-halálra menő, ész nélküli futamot.

- Ahá! - vakkantja izgatottan. - Most! Most!...

De a nyúl, amely magán érzi a veszettül száguldó agarat, hirtelen oldalt szökik; félrepattan az egyenes iránytól, és Fecske vad irammal fut túl rajta. Mire fordulni bír, akkorra a tapasztalt kan térelőnyt nyer a csutkaföld felé, amelytől, mint egyetlen és utolsó reménységtől, nem akar eltérülni.

Fecske nekigyürkőzik. Száguld, mint a szélvész.

- Megállj, te nyavalyás! Velem akarsz te kibabrálni?...

Kinyújtózik, hogy a hasa szinte a földet súrolja. Akkorákat szökik, hogy a hajszott nyúl már a föld alá is bújna előle; lehetetlen sokáig bírni ezt a versenyt szusszal.

„Jaj, már megint a nyakamon van!” - gondolja, és rettentő elszántsággal hirtelen megbukik az agár előtt; jól tudja, mi következik arra. Fecske röptében nekikap, de mire a foga csattanna, már túl van a nyúlon, és úgy felhemperedik, hogy még Tökmag is bosszúsan kacagja messziről, nagyokat csahintva rá.

- Ott! ott! ott! - biztatja az agarat, amely nekidühödten, vérbe borult szemmel kergeti most már a fáradó nyulat. Az pedig végső kétségbeesésében egyik cselvetést a másik után csinálja, s mindegyikkel közelebb jut a megváltó csutkaföldhöz.

Hekinek pokoli ötlete támad. Abbahagyja a versenyzők kísérését, a csutkaföldnek fordul, s onnan kanyarodik szemközt a nyúl felé.

Éppen jókor. A szorongatott tapsifüles egy barázdaárkon fut végig, és amint onnan kiugrik, a vizsla elé toppan, az meg abban a pillanatban elkapja, leteperi, rázza, fojtogatja.

A nyúl keservesen makog.

Fecske is ott terem, de csak a zsákmány hátulját ropogtatja, mert az elejével Heki virtuskodik, olyan ambícióval, amelyben benne van a jogos önérzet, hogy:

- Én fogtam meg! El nem eresztem, ha mégúgy rángatod is!

Dühös morgással húzza a két hóhér kétfelé a boldogtalan, kimúlt nyulat, amely csuda, hogy kettőbe nem szakad. Fecske is ilyesmit hörög:

- Én hajszottam agyon! Nélkülem mire mentél volna? Hisz már háromszor is rajta voltam, s te csak félig dögölve kaptad el. Még Tökmagnak is több az érdeme, mint neked. Az legalább kihajtotta a nádból.

Tökmag eközben jajgatva közeledett, s egyre kiabálta:

- Jaj, jaj! Mindjárt széttépik, mindjárt felfalják, nekem semmit sem hagynak a komiszok!...

A szerencsétlen nyúlnak már mindegy volt az. A két gyilkos egykettőre kiforgatta a bőréből, és úgy tépte, szaggatta, falta, hogy mire Tökmag végképp kimerülten megérkezett, volt is belőle, nem is.

De két erősebb cinkostársa még a maradékot sem akarta neki átengedni.

- Mit akarsz te itt?! - mordultak rá. - Eredj a pokolba!

- Hát nem én hajszottam ki a nádasból?! - jajgatott Tökmag, elhülve a méltatlankodástól.

- No bizony! Hogy a nyúl felugrott előled? Azzal henegepsz? Ugyan ki elől nem ugrik fel? Azért nyúl, hogy féljen. De ha meg kell fogni, hol vagy te akkor, te ügyefogyott? - morogta az agár.

- Jaj, jaj! Teneked még csak van valami igazad, te utolérted; de a vizsla sosem érte volna el, mégis jóllakik most belőle, csak én ne?!

- Ne nyefegj! - vicsorgott a vizsla. - Ha nem vagy elég erős, akkor fogd be a szájadat. Én csak azért jutok a jó falathoz, mert muszáj, hogy kiadják a részemet belőle.

- Jaj, jaj - vinnyogott a dakszli -, csak várjatok; majd hívlak én titeket vadászni, csak várjatok!

És mérgesen nyelte a megmaradt bőrcafátokat, meg amit a nyúl fejről - melyet a másik kettő otthagytott - még lerághatott.

Estefelé az agár megint a líciumsövény mellett hencsergett; a vizsla meg az istálló falához támaszkodva gunnyasztott, puffadt hassal.

Tökmag még akkor is egy hazahozott nyúllábbal bajlódott. Jött a gazda, és amikor a dakszli munkáját meglátta, észrevette, hogy a másik két kutyának milyen domború a hasa.

Összezsapta a kezét.

- Ezek a disznók megint nyulat fogtak!

Tökmag csahintott egyet:

- Bizony!

És hízelegve ugrálta körül a gazdáját, mint akinek semmi része sincs a dologban.

A másik két cinkos nem értette, miért sóz végig rajtuk a gazda hosszúra kieresztett karikásával.

Farkukat a lábuk közé kapva igyekeztek ketten kétfelé.

Csak Tökmag nem kapott ki.

A gazdája mellől csaholta meg az iszkoló bűnösöket:

- Úgy kell tinéktek! Úgy kell!

Ketten odakint

Cigányék kifelé igyekeztek a néma erdőségből.

Cigányék a fekete varjak. Seregestül kószálnak, kóborolnak, s gubbaszkodva, dideregve járnak-kelnek, állnak-ülnek. Még a röpülésük is csupa összezsugorodás, kivált, amikor nagy hó van, s az erdő fáira széles, fehér szalagdíszként rakódik le a tél ékessége.

Cigányék - mondom - elvonultak.

Nekik a néma, rideg erdő nem állandó hazájuk.

Nekik télen át tanya és faluvég kell, ahol a hulladékon élősködnek. Ott megülnek az útszéli zúzmarás fákon, s lesik, mi kerül a szemétdombra. Fölborzolt tollal, szemlélődve lopják a napot, s szemtelenül tolakodnak az udvarokra. Koldulni és lopni: ez a jelszó.

Nélkülük még nagyobb lett a magány az erdőben.

A százados fák mély álomba merülve várták vissza a tavaszt, amely most a föld túlsó oldalán kacérkodik valahol a lepkeszárnyú orchideákkal. Susogó beszédjük, amivel a lombok idejében telebúgják a hallgatódzó fület, végképpen elnémult. Annyi volt minden nesz, hogy néha lehullott egy-egy maroknyi hó a magas ágakról, s olyankor halk, siket zörrenés támadt egy pillanatra, de azt is nehéz volt kitalálni, hogy melyik irányból jött.

Egy szürke alak jelent meg az erdő szélén, s óvatos, ravasz pofáját előrenyújtva nézett széjjel a havas tájon.

Egy vén farkas volt az. Bősz és kegyetlen természetű. Vastag nyaka nem közönséges erőt sejtetett. Bundája szinte fölborzolódott a válla körül, s attól még egyszer olyan szélesnek látszott az eleje. Szeme zöldes fényben pislogott. Első lábát nekifeszítette a havas földnek; lapos, hosszú fejét kissé lehajtotta, előrenyújtotta, úgy figyelt. Kibámult a ködös síkságra, amelyen mindössze néhány hólepte cserbokor fagyoskodott.

- Kár! - harsant meg fölötte e percben, szomorúan.

A cigánynép vén klarinétosa elkésett volt, s most a társait kereste. A ködben alacsonyan repült, s amint Nagyfogút, a vén farkast meglátta, újra förmedt egyet: - Kár!

Nagyfogú utána nézett egy darabig. „Milyen utálatos soványság - gondolta magában. - Könnyű neked ott fent” - tette hozzá aztán irigykedve.

Megint itt volt a tökéletes magány. Az erdő hallgatott, mint a sír. A levegő tele volt gyöngye köddel. Jó vadászidő ez a farkasoknak.

Nagyfogú kijjebb jött, s egy alacsony cserbokor mögött megállott. Most látszott csak, milyen nyomorúságos a hátulja az elejéhez képest. Úgy tetszett, mintha húzná a bal combját. Azt meglőtték valaha: nincs másképpen.

Messze, a síkságon, amennyire a ködben el lehetett látni, egy kerülőviskó látszott. A vén ordas nagy figyelemmel bámult arrafelé. A viskó kéménye füstölt. Kékesen, vékonyan szállt fel belőle a gyér füst, s aztán nehézkes lassúsággal terpeszkedett, oszladozott; mindenképp lekíváncsozott a havas földre.

A viskó mögött napraforgószárral kerített kopár belsőség volt. Kert lehetett az nyáron. Még most is ott van a madárijesztő a közelében. Keresztbe kötött két rúd, az egyik féloldalt a földre szúrva; a váz meredten kitért két karjáról rongyok csüngnek le, a leszúrt rúd tetején szalmacsóva van, azon meg karimátlan kalap.

Mi az istencsudája lehet az? - tűnődik Nagyfogú. Ilyet nem sokat látott még. Amikor a madárijesztőnek évadja van, akkor ő még nem nagyon keresi a síkot. Az ő erdei hazájában pedig nem akad ilyesmi. A rém mozdulatlansága mégiscsak megnyugtatja. Arrább tekint, s egyszerre fölcsillan a szeme. A sövény mellett észrevett valamit. Egy bús lény ácsorog ott, s bölcs nyugalommal fázik. Hosszú fülét szinte a nyakára fekteti, úgy mélézik.

Csinos az, a kerülő számára. Ilyenkor nincs dolga, s mit tehet okosabban, rendes szórakozásába mélyed: várja a világ végét.

- Mit mereszted úgy a szemedet, bátya? - szólalt meg most egy tartózkodó hang Nagyfogú mögött.

A farkas-Ajax úgy fordult hátra, mintha belelőttek volna.

Az első neszre szörnyen megijedt, kitört belőle öröklött, titkos gyávasága. De azután vak indulat vett erőt rajta, amikor látta, hogy nincsen baj.

Vagy húsz-harminc lépésnyire mögötte állott Kancsal, a fiatal farkasdalia, akinek Jövendőmondó, a százesztendő holló még a születésekor megjósolta, hogy vezér lesz egykoron a farkasok között.

Nagyfogút szörnyen bántotta, hogy így oda tudott valaki lopakodni hozzá, anélkül hogy észrevette volna. Rámordult Kancsalra:

- Mit szemtelenkedel? Pimasz kölyök! Már megint utánam jársz? Hol az a híres önállóság, ami ahhoz kell, hogy valaha vezérek lehessünk?!

Tudott az öreg a jóslatról, s csak még jobban gyűlölte ezt a kétesztendő „kölyköt”, aki az ő helyét volt elfoglalandó egykor.

- Ne neheztelj, bátya - engesztelte Kancsal az öreget -, illik, hogy közel legyünk ahhoz, aki mester. Beláthatod, hogy mint utódodnak tanulnom kell tőled, aki köztünk a legnagyobb - gazember vagy.

Nagyfogú eleinte csillapodva hallgatta a hízelgő szavakat, de erre a csattanós gorombaságra megrázta a fülét, mintha darázs zúgott volna a feje körül. Dühösítette a komázó hang. „Várj, bikfic - mondta magában -, ezt mihamarabb megkeserülöd!”

Nagyot nyelt, s kahintott vagy kettőt. Ezalatt ráért, hogy összeszedje magát. Valamit forgatott a fejében. Ahelyett, hogy megszidta volna a kötekedő frátert, mosolygós arcot vágott.

- Kancsal, te hízelegsz - mondta füléig rántva vigyorgó száját, hogy minden hegyes foga kisárgállott. (Biz azok már öreg fogak voltak; sok büntett koptatta valamennyit. A gonoszság patinája rakódott le rájuk.) Aztán így folytatta: - Hát ha már így van, ördög vigye, ne jöttél légyen hiába, tanítlak valamire.

Kancsal gyanakvó csudálkozással bámult Nagyfogúra. Nemigen szokott az öreg ilyen kedves lenni. Emögött okvetlenül rejlik valami.

- Kár! - zúgott felettük egy riasztó hang.

A varjú-klarinetos jött vissza. Nem találta a pajtásait. A cigányok rég eltűntek a ködben.

- Hé, Göthös! Lesz-e hó? - kérdezte Kancsal a kóválygó varjút.

- Kár! ha lesz; kár! ha nem lesz - felelte a varjú kitérően, s tovább vonultában visszakiáltotta: - Nem láttátok a bandát?

Nagyfogú fölmordult:

- Még tegezni mer a kormos pofájú! Ne felelj neki, Kancsal!

De Kancsalban nem nyughatott a virtus.

- Már hogyan láttuk volna! Ördögsekér futott utánuk, szél püfölte valamennyit, egyre azt jajgatták: „Kár, hogy a klarinétos nincs itt, hadd lenne része benne!”

- Kár, hogy meg nem vesztél! - felelt a varjú messziről. De már ezt nemigen hallotta a két farkas.

Kancsal Nagyfogú felé fordult. Egy pillanatig megakadt a szeme a nagy, erős termeten.

Nem tagadta magában, hogy irigylit ezt a vén haramiavezért. Mikor lesz neki (ha lesz) olyan rettentő állkapcsa! Aztán esze is van ám Nagyfogúnak, több mint tíz más rablónak.

„Résen kell lennem” - dörögte magában, s azzal közelebb ment a vezérhez, aki éppen egypár lépést tett a síkság felé. - Nini, de nagyon húzod a bal combodat! - jegyezte meg csudálkozva. - Mi történt veled, bátya?

Nagyfogú rántott egyet a vállán.

- Eh, kismiska; a minap, hogy éppen megházasodtam, az a hitvány Alattomos féltékenységből orozva belém mart. Egy kicsit sajog még. Hanem Alattomost azóta a hó alól ásták ki a cigány madarak. Úgy elláttam, hogy belepusztult.

Kancsalon egy kicsit végigfutott a hideg. „Résen kell lennem” - ismételte.

Nagyfogú megszólalt:

- Dologra, úrfi; látod ott a völgyben a Kóródi szamarát? Ez a Kóródi a legtökéletlenebb kerülő, akivel valaha ügyem volt. A bal lábamat is ő sörétezte meg...

- A bal lábadat? Hisz az előbb azt mondtad, hogy Alattomos...

Nagyfogú dühös röstelkedéssel vágott közbe:

- Ej! no! lám! hm! úgy! hát! - amíg ezt végig eldörögte, összeszedte az esztét. - A jobb lábamat akartam mondani - vetette oda könnyedén. Magában pedig így duruzsolt: „Most majd elszóltad magadat, vén agyalágyult!”

Kancsal így egészítette ki a maga gondolatát: „Fogadni mernék, hogy kutya baja sincs Alattomosnak, jó, hogy tudom, milyen szószátyár az öreg.” De úgy tett, mintha eszébe sem jutna a kételkedés. Fennhangon mondta: - Én is majd beleestem egyszer a Kóródi vermébe. Most tán azt akarod, hogy bosszút álljunk rajta?

- Ahán! - morgott Nagyfogú, s félrefordult, hogy Kancsal ne igen olvashasson a vonásaiból.

- Helyes - ujjongott Kancsal. - Hisz sose tudja a tisztességes farkas, mikor nyel el az erdön egy mérgezett falatot, amit az a gonosz májú kerülő rakott ki. De ugye, bátya, én sem estem a fejem lágýára? - kérkedett, s mohón várt a tapasztalt vénségtől egy kis dicséretet. Minthogy azt nem kapott, elkezdett tüzelni: - No, bácsi, no mi lesz? Hogy lesz? Aunye, aunye!

Ez a türelmetlenségnek az ásítása volt. Nem álmooságot, nem unatkozást jelentett, hanem marcangolási vágyat.

Nagyfogú már kész volt a tervével. Kancsalhoz fordult.

- Egyszerű a dolog. Ugye, az bizonyos, hogy most nincs otthon Kóródi? Az erdőt járja ilyenkor. Eszerint a felesége őrzi a házat, az meg ki nem mozdul, ha bennünket megsejt. Bátran leosonhatsz a bokrok közt a kertig, meghajkurászod Csinost. Szent, hogy rögtön az ő felé igyekszik. Ott én lesbe állok. Tudod, öcskös: „Ha ló nincs, számár is jó.”

Kancsal megnyalta a száját. (Iszen csak már megvolna a csacsi! De miért éppen ő kezdje? Még utoljára otthon van Kóródi.)

- Hát ha megfordítanók - mondta vakaródzva. - Hajtsd le a csacsit, s én lesek rá.

Nagyfogú jól tudta, honnan fúj a szél. Hiszen őt is az aggasztotta, ami Kancsalt. Összeszedte minden ravaszágát, s szánakozó arcot vágva, gúnyosan mondta:

- Vigyázz, nehogy megrúgjon a csacsi.

- No, jó, megyek már - dohogott Kancsal szégyenkezve. Útközben visszafordult. - De ha valami gyanúsat sejtessz, cserben ne hagyj! Akkor te is rögtön gyere elő.

- Hogyne mennék! - intett a vénség, s halkan hozzátette: - Azt lesd!

Elindultak.

Mindegyik külön ment.

Nagyfogú lekullogott a völgybe, s jókora kerülővel igyekezett a viskó mögé, ahol a csacsi bámészkodott. Kancsal megvárta, amíg az öreg az ől tájára ért, akkor elszántan rohant neki a gyanútlan csacsinak.

Csinos még egyre a világ végét leste. Ha Kancsal akarta volna, ott fülelhetne volna le a sövény mellett. De akkor is szem előtt lett volna. A viskó ablakából oda lehetett látni. Az ördögnek van néha rossz tréfája. Hátha vérszemet kap az asszony, kiszalad a piszkafával, s az elsül a kezében!

Jobb lesz a vénségnek szót fogadni, tudja az, mit beszél.

Kancsal hát nem rejtőzött, és Csinos észrevette. Rövidlátó lévén, először azt hitte, hogy a keszegháti juhászok nagy komondora jön. De egyszerre feleszmélt. - Itt a világ vége! - ordította, s kétségbeesve rugaszkodott neki. Vaktában fordult a kerítés mögé, s abban a percben - puff! - a nyakán lóg egy rettenetes kölönc.

Mire eszmélhetett volna, már a másvilágon volt. Nagyfogú el nem eresztette többet a torkát.

Kancsal is odaért, s akkor belekapaszkodtak ketten a szegény számárba; elkezdtek vonszolni az erdő táján sűrűsödő bokrok közé.

Nagyfogú ugyan elbírt volna egymaga is, de csak hagyta, hadd iparkodjék Kancsal. A testgyakorlat nem árt a „kölyöknek”.

Végre-valahára oly helyre érkeztek, ahol meglepetéstől már nem kellett tartaniuk.

- Bátya, ez remek volt! Micsoda harapás ez! - hízelkedett Kancsal.

Nagyfogú szellemes akart lenni.

- Nos, nincs is semmi baja, csak a torka véres - mondta fitymáló hangon.

- Az ám! - ümmögött Kancsal, s elkezdte nyalogatni a csacsi torkán a sebet. De ugyancsak furcsa meglepetés érte. Nagyfogú, mintha teljesen kicserélték volna, dühösen ugrott neki:

- Nem takarodol innen? Te mihaszna!

Kancsal megriadt s félrehőkölt:

- Micsoda beszéd ez? Hisz együtt vadásztunk! Bátya!...

- Még azt mered mondani, hogy együtt? Tökfilkó, én vadásztam! Te csak hajtó voltál. Annyi az egész, hogy egy kis leckét adtam neked.

- Szép lecke, veszem észre. Most kezdek csak igazán tanulni.

Nagyfogú alig bírta visszafojtani a kacagását. De mégis komoly maradt.

- Ne merj közeledni, amíg jól nem laktam - parancsolta. - A maradékból, ördög vigye, falhatsz.

Kancsalnak majd kiugrott a szeme az éhségtől. Folyt a nyála annak láttára, hogy milyen darabokat tép ki a vén gonosz a csacsi torkából.

- No, ez mégis sok egy kicsit - hördült fel tehetetlen indulattal. - S ha az egészet megeszed? Kitelik ám tőled. Itt rágódol rajta két nap, két éjszaka.

- Mit? Még zúgolódsz? Mukkanni mersz? Majd adok én neked elégtételt, gyere!

Ki sem mondta, s már megrohanta Kancsált. Egy pillanat alatt leteperte. A farkasok leendő vezére vonított, mint a kuvasz. Nagy nehezen kiszabadította magát, s ész nélkül loholt fel a dombtetőre.

Onnan kezdett el átkozódni:

- Kutya öreg, mit tettél? Add vissza, amit elvettél tőlem! Add ki a részemet! Becsaptál, vén bitang! Véredet igyák a föllázadt farkasok! Szemedet ássa ki a holló! Kóródival legyen találkozásod!

Nagyfogú ezalatt mohón falatozott. Nagyokat nyelt, hogy majd megfulladt bele. Hörgött, szuszogott, ropogtatta a csontokat. Egész feje egy vér volt. „Ugass csak, ugathatsz már - motyogta, éles fogait csattogtatva. - Úgy látom, messze vagy attól, hogy az utódom légy.”

A hó nagy pelyhekben kezdett esni. Nemsokára olyan sűrűn hullott, hogy alig lehetett látni tőle.

A varjú-klarinétos megérezte a vért, minthogy itt kóválygott volt azóta is az erdő szélén. Ujjongva közeledett.

- Kár, kár! Mit kérdeztetek tőlem az imént? Igen, igen, lesz hó, én mondom nektek, lesz!

Kancsal elkezdett a dombon üvölni:

- Au-unye! de be vagyok csapva, au-unye!

Talán a visszhang felelt neki messziről, vagy egy másik farkas - tán éppen Alattomos. Annyi szent, hogy az erdő felől, messziről szintén hallani lehetett egy elfogyó, halk farkasüvöltést.

Ő reggelizik

Az erdő szélén néhány vén fa áll, egy-egy kődobásnyira egymástól.

Valamennyi csupasz, minthogy tél van, de a koronájuk környékén halványzöld bokréták mutatják, hogy ott még most is akad növényi élet. Az az élősdi fagyöngy, amelyre rájárnak a léprigók, s kercege hívogatják egymást.

A rigók közt most nagy az elevenség, pedig csendes és kihalt az egész tájék a messze ország-útig, ahol a nyárfasor alatt csak ritkán jelenik meg egy-egy nyiszorgó szekér. Ölfát szállítanak a falusiak, s a tiszta levegőben idáig hallani, hogy buzdítja a fuvaros gebéit, amelyek görbült háttal vontatnak a fagyos rögön, s elakadnak néha, ha kátyúba tottyan a nehéz szekér.

A rigók élénken kercegeve ülnek meg a girbegörbe gallyak közt, s most nem törődnek a fagyönggyel, hanem karcsúra nyújtott testtel lesik, nem történik-e valami körülöttük, ami miatt minél gyorsabban kellene odábbállniuk.

Ez a készenlét egyikről a másikra ragad, s amint nyugtalan kíváncsisággal cserélgetik-változtatják a helyüket, s egyik fáról a másikra röppennek, recsegő szólásukban kérdés és figyelmeztetés van: „Láttátok?... Vigyázzatok!...”

Pedig a tájék csakugyan kihalt, s az ostoba kis őszapók, a hosszú farkú cinkék, akik a rigóbeszédet nem értik, teljesen gyanútlanul lendülnek halk repülésükkel ide-oda; lelibegnek a nagy fákról az elszórtan bokrosodó cserjékre; onnan megint felkapnak a magas gally csücskeire, és semmiről sem tudnak, hogy mi izgatja úgy a rigókat. Az egyik őszapóka vidám rakoncátlansággal, fürgén suhan el valamelyik vén tölgy könyöklő ága mellett, s abban a pillanatban meglát valakit, aki a reves ágkönyök hajlatában ül, és hozzátapad a fához.

- Jujujj! - cipegi a picike madár, és ész nélkül esik lefelé a galagonya közé, amely éppen alatta nyújtogatja szét tüskés gallyait.

Az a valaki nem törődik vele; engedi a kis holtra váltat, hadd bújjék el a kuszált bokorban - majd valahol a másik oldalon kisurran, s loppal menekül innen, ahol kísértetek járnak.

A kísértet „ő”, aki a tölgyfa könyökös gallyára telepedett, s most mozdulatlanul várja, amíg megcsillapodik a nagy izgatottság, amelyeket érkezése keltett.

Úgy jött suhanva-zúgva, mint a kilőtt golyó, mégis észrevették; a rigók rögtön riadót fűjtak, s a veszedelmes környékről elhúzódtak. Azóta a messzebb eső vén fákról lesik: mozdul-e „ő” megint? Folyvást mondogatják: „Krrr... krrr! Láttátok?... Vigyázzatok!...”

„Ő” csak ül a könyökös ágon, mintha nem is madár volna, hanem egy göcs, amelyiknek madár formája van. Zömök kis testén felfújja a tollát, hogy annál jobban hasonlítson ágdudorodáshoz, aminő minden vén fán akad. Színe pompásan egyezik a fa kérgével, s ahogy a begyénhasán világosabb a toll, az a fakó zuzmófoltokra emlékeztet, amelyek szeretnek elterjedni az öreg fakérgen.

Az egész madár nem sokkal nagyobb, mint azok az izgatott rigók, amelyek most jóléti bizottsági ülést tartanak amott, a szélső fákon. Egy törpesólyom az; mindenestül is alig akkora, mint az ember ökle. Csak a farka meg a szárnya hegye maradna ki egy megtermett marokból. Ott ül, egy helyben, és ahogy villogó szemével ide-oda vág, sejteni lehet abból, hogy prédát les, mert nem reggelizett még ma.

Azért éhségről szó sincs nála. Tegnap is jóllakott, tegnapelőtt is; a hétnek minden napján. Tegnap is vasárnap volt neki - ma is az lesz. Tele van itt az erdő rigóval, s a törpesólyom a fő adószedő köztük, akinek vérdíj jár.

A léprigók a világ minden fagyöngyéért sem közelednének. A ritkán álló fákról jól látták, amikor a kis hóhér erre süvöltött az országút felől, ahol bizonyosan pipiskét fogott volna, ha a zörgő szekerek nem nyugtalanították volna. Ámbár ez az érzékenység is csak időszakos veszély; hisz mindegy neki, hogy tele a falusi udvar mozgással, étellel, mégis lecsap a sөvényen gubbasztó verébre, s elviszi.

A verébnél jobb a pipiske, de a pipiskénél jobb a rigó - s itt az erdő szélén, ezeken a fagyöngyös nagy fákon mindig biztos a rigópréda. Biztos ám egy nap, két nap, amíg az ostoba rigónak is meg nem jön az esze; de amit az egyik észrevesz, azt elmondja valahogy a másiknak, és a sok „krrr! krrr!” hol azt jelenti: „Gyere ide”; hol meg azt: „Itt a hóhér, vigyázz!” Csak attól függ, hogyan mondja a rigó.

A törpesólyom unja a dolgot; neki is nyilvánvaló már a nagy készenlét. Minthogy böjtöt nem ismer, kövér, mint a potyka, tehát kényelmes is. Fölöslegesen ugyan minek erőlködnék?! Ha éppen akarná, nekimehetne a gyűlésező rigóknak, s kiválaszthatná közülük akár a legnagyobb szájút, akár a leggyorsabbat. Azt azután meghajkurászná a maga módja szerint, amiben utolérhetetlen mesterművész, és végül elfogná.

Saját külön módszere van erre: minden más rokonságától teljesen különböző és amellet a legszebb.

A nagy sólymok felülről támadnak, s barbár dühvel vetik magukat a zsákmányukra, amellyel néha egy ütésre, egy szorításra végeznek is. A héja alulról szorítja felfelé a galambot, s a hosszú halálfélelem kínjával növeli a szörnyű perc borzalmát, amikor végre a kimerült párát magához öleli. A törpesólyom ellenben kergeti a kiválasztottját, s gyönyörű játékkal van a nyomában, amíg csak be nem éri. A szegény madár, amelyet üldözni kezd, a kétségbeesés minden igyekezetével próbálja a rohamot kikerülni, s új meg új fordulattal csap el oldalt, bukik le, lendül fel; a kis sólyom egyre a nyomában van, s ugyanazt az utat, azokat a fordulatokat és villanásokat végzi művészi utánnal, aminőt a prédája. A hosszú szárnyú sólyom, amelyiktől a fecske sem menekülhet, „átló” a zsákmányán, s újra meg újra támad, amíg el nem kapja a halálasztócsapást - de ez a kicsi, ez nem szeleskedik; ez csak megy utána, mindig csak utána, és mindig gyorsabban; tehát utol kell hogy érje.

Hanem az ilyen „gyakorlatokra” nincs mindig kedve; a könnyebb prédát még ő is szívesebben látja. S ezek a bolondok most úgy résen vannak! Mind őt lesik. Megsokallták már, hogy tegnap is vasárnap volt, tegnapelőtt is, minthogy közülük került pecsenye a kis hóhér konyhá-jára.

„Ej - gondolja magában az eleven fagörcs -, ördög vigyen benneteket, ha olyan nagyon féltetek!” - s azzal lök egyet magán, s kisurran a fa alól, amelyen eddig ült.

Neki a rigók tanyájának, mint a villám!...

Az egész csak komédia, de a rigók egyszerre felkerekednek, s rémülten menekülnek. Most látni, mennyivel jobban tudnak repülni, mint ahogy béke idején szoktak. A sólymocska nem törődik velük; átvillan az immár üres fák közt, s rohan az erdő felé, ahol a fenyves sötét-zöldjére gyönyörű havas díszet hintett a tél.

Az erdeifenyő hosszú tűi csomósan tartják a csillogó havat; a buja lucfenyő karjain pedig remek fehér pántlika vonul az ég minden tájéka felé.

Itt valami furcsa zaj támad időnként; hirtelenül robajló ropogás, aminő az volna, ha száz zsák diót egyszerre öntetének ki kemény kőre.

Minden robajlás után felhő szalad a földről az égre - egy nagy csapat madár kavargó-keveredik, aztán visszazárdos megint a fenyves szomszédságában levő bokrokra, ahol boróka is van, egyéb is; ki tudja, mi minden.

Ezer meg egy fenyőrigó mulatozik ott; elemőzsiázik, s hol megijed valamitől, hol pedig csak úgy szokásból riad össze, és fordul egyet a csípős levegőben. Ahányszor így egyszerre neki-rugaszkodnak, mindig hallani a száz zsák diót a kövön, ahogy rákopog és szertegurul rajta.

A törpesólyomnak remekjő a szeme, most mégis a hang után megy. Máskor az országúton ballagó szekerek nyiszorgása is elriasztotta, mert a fagyos rögön egy pár csizma kopogott, csekély zajjal. Most ez a nagy ricsaj is vonzza - ő tudja, miért. Ismeri már az okát.

Suhan, suhan, és a hószalagos fenyőfák alatt úgy siklik el, olyan puhán, mint a testetlen árnyék.

Egyszerre hopp! kint van a bokrok táján; épp akkor riad fel megint az ezer és egy madár.

A földről most jóval magasabbra lendül a madárfelhő, mint az imént. A keveredésen látszik, hogy nem a játékos kedv hajtja, hanem valami más.

Megijedt a sok fenyvesmadár; szinte egymásnak megy fejetlenségében.

A törpesólyom egyet rúg magán a levegőben, s ha eddig száguldott, most a villámlást utánozza.

Közényilall a nagy csapat rigónak, amely ész nélkül válik ketté, hogy utat nyisson neki - de a sólyom nem ér rá megvárni, amíg a raj egészen szétreped: átfúrja magát rajta, s nyílegyenesen halad tovább.

Jóval lassabban, mint ahogy a rohamot csinálta.

Most nem siethet úgy. A karmai között egy rigó vergődik.

Ereszkedik, ereszkedik a sólyom. A fenyves táján már a bokrok felett úszik; de még annál is lejjebb kívánczik a zsákmányával, amely azóta kimúlt. A vad szorításon kívül szívszélhúdás is érte.

Egy vakondtúrás feketéllik ki a havas gyepek közül, arra ereszkedik a törpesólyom.

S reggelizik.

Róka a körben

Téli reggel volt. Az ég ködös, a föld fehér. Hó esett az éjjel; nem sok, de éppen elég arra, hogy száraz búvóhelyre kívánkozzék a pusztai vad.

A szikes rónaság egy mélyebb pontján zsombikos a mező. Egy folt nád látszik ott; lehet vagy húsz lépés a hossza meg vagy négy-öt lépés a szélessége. A száraz, fakó nádszálak összehajlanak, keresztül-kasul egymásba fonódnak; a szelek játéka borzasra fésülte a gatz a kis nádas szélén. Bent, a kuszált nád közt, egy hópehely sincs a földön.

Egy hosszúkás vörös bunda nyújtózkodik a törmeléken.

Vén róka szunyókál a csöndes, száraz vacokban, horpasa lassan emelkedik; nem liheg most bezzeg, mint a kánikulában. A vacok körül mindenféle bünjel. Elszórt toll, egy pár nyúlláb, kellemetlen orrfacsaró bűz.

Nagy a nyugalom különben mindenütt. Se légy, se szúnyog, ami alkalmatlankodnék. De azért mégse tökéletes a békesség. A róka bosszúsán kapja fel a fejét, s nekikap éles, hegyes fogával a combja hajlásának. Háborgatják a vendégei: az apró, fekete ugróművészek. Ravaszdi halk vakkantással fejezi ki haragos indulatát, s mikor elmúlik rossz érzése, unottan dől vissza fekvőhelyére.

Ejnye, be hűvös van! Nem is alvás ilyenkor az alvás, csak olyan szundítás. Félig ébren azzal mulat, hogy megrándítja farkát; attól halk zörrenése hallik a nádak, mint mikor egér motoszkál közte. A kicsi neszre önkéntelenül is hegyezi a fülét a róka, pedig jól tudja, hogy nincsen itt most egér.

Megfagyott a világ. Ej de unalmas ilyenkor ez a hófehér sivatag! A szikes tavak mind jéggé dermedtek rajta; a tüdejét próbálgató szél lefújta róla a havat; olyanok most, mint egy-egy csipkézett szélű velencei tükör. Hogy csillog-villog mind, mikor a nap rásüt. Bennük kacérkodik magamagával a napsugár.

Róka koma azon tűnődik, hogy mennyivel jobb volt, mikor még a langyos déli szelek bolyongtak itt. Akkor még nagy volt az elevenség a kopár vidéken. Kivált hajnalban s alkonyatkor, amikor egyre szólott a messze hangzó libatárogató. Az a kéttagú, geggenő híradás, amely az első részével nyilallva hasítja meg a levegőt, a másodikkal pedig a megdöbbenés rövid, rekedt szavára emlékeztet.

Micsoda emlékek! A nyál is kicsordul tőlük a róka szájából.

Alkonyatkor jöttek a nagy barnásszürke madarak a folyam felől. Ott heverték volt a zátonyok homokján, s ha jó idő volt, nekifeküdtek a verőfénynek, kifeszítették szárnyukat, elterpeszkedtek egymás mellett, úgy süttették a hátukat s hónaljukat. Hanem mikor az esti légáramlás szántogatni kezdte a nagy vizet, fölkerelkedett a sok kósza vándor, s indult a magas égi pályán, ide, a szikes tavakra, a zöld vetések közelébe. Gágogva, vitázva, folyvást beszélgetve szemelték ki tanyájukat a néma tavak partján, ahol a sekély vízben fél lábszárig állva várták az éjszaka múlását.

Az volt a boldog idő a rókának!

Hogy sunyított a barna éj csöndjében, végig a szántáson, végig a vetésen a lúdszállások közelébe!... Annyi zajt se okozott lépésével, mint az orrszarvú bogár, mikor nekicsapódik a part rögének.

Felhők közt bujdosott a holdvilág, csekély derengése éppen csak arra volt elég, hogy valamicske tükröződését mutassa a tónak, s meglássa a róka homályhoz szokott szeme, hogy mely tájon gubbaszkodnak a vízben a nagy sötét gömbök, az alvó vadlibák.

Egy kis könnyebbség volt az, de nem nagyon szükséges. Pokolsötétben is van a rókának biztos útmutatója: az ő finom orra. Fölemelné a fejét, beleszimatolna a feléje lengő szélbe, s hamar elkapná a neki kedves pecsenyeillat parányait; rögtön tudná az irányt, hogy merre keresgéljen.

Ah, milyen szép is egy ilyen éjjeli vadászat!... A vén róka megnyalogatja az emlékre a száját, s tovább tűnődik.

Úgy lopakodott a tó felé, mint egy kísértet; csaknem a földhöz lapulva, csúsztatva tett minden lépést. Hátha ébren van valamelyik gúnár, s meg találja látni a sötét éjben feléje húzó fehér pontot: a róka mellényét!

Semmi nesz; csak az őszi éj halk sóhajtozása leng egy-egy fuvalommal.

A nagy madarak gyanútlanul pihennek egy csoportban, alig néhány lépésnyire a parttól.

A róka már a víz széléig csúszott. Zaj nélkül tovább egy lépést se tehetne. A víz megloccsanna a legóvatosabb mozdulatra is. Más haditervet kell itt most követni; hirtelen támadás, vad roham kell ide, amelynek villámgyorsasága elöl kitérni ne lehessen.

Ravaszdí teljes erejével ugrik neki az alacsony víznek, s ahogy bír, úgy vágat a legközelebb álló liba felé.

A lúdfalka egy pillanat alatt felriad; nehézkesen csapkodja mindegyik a szárnyát, ijedt gágogással, nagy keveredéssel emelkedik fel, csak fel, akármerre; egyik se sejti, hogy honnan fenyeget a veszedelem, de hogy nagy baj lehet, annyi már bizonyos. Hallik egy vergődő pajtás vészkiáltása:

- Gá! - gá! - gá!

A barna szárnyasok tanácstalanul fordulnak egyet a tó fölött, akkor megszólal a vezetőjük hangja: „Sorakozzatok! gágá!... Indulj utánam! gágá!”

Még hallják messziről, hogy sír a pórul járt barát.

- Gá! - gá! - gá!

Éles kúrhang száll végig a pusztán, s visszhangos zengéssel suhan keresztül a kis nádason.

A róka felriad.

„Mi az ördög van itt? Megbolondult a pásztor?... Nincs itt most legelő, mit terelgeti erre a nyáját?!...”

Messziről, de minden oldalról egyszerre emberhang kél:

- Befelé! Befelé!...

A róka felugrik.

„Valami készül; ez nem a pásztor! Már csak meg kell, hogy nézzem - gondolja magában. A nádás széléig lohol, s kidugja az orrát. - Ohó!”

Nemigen tetszhetik neki, amit lát, de egyelőre magába nyeli a többit, s átcsörtet a nádfolt túlsó oldalára. Ott is kinéz.

„Ohó!... ennek a fele sem tréfa ám! Mindenütt ember, sok-sok ember.”

- Brumm! - hangzik egy istentelen nagy dördülés a csupasz fasor felől, ahol éppen fekete varjak szállnak át. Úgy kóvályognak, mintha le akarnának hullani, pedig csak megijedtek, légi kalamajkát járnak a váratlan durranásra.

Egy farka tűzok emelkedik az égnek a pusztaságról; nehézkesen lohog, amíg csak torony-magasságra, de még azon felül is nem jut. Akkor irányt vesz. Oszlani kezd a köd, egy kicsit süt a nap, s a nagy madarak fehér hónalját csillogtatja. Gyönyörű látvány az.

Ravaszdi most nem törődik az esztétikával, leguggol, tanakodik.

Egy szürke kabátos nyúlápó vágat feléje; úgy látszik, a zsombik közt szeretne megbújni. Meglapul, azután felül s ágaskodik; újra a nyakába veszi a világot, s egyenesen a kis nádasnak szalad. Hej, micsoda öröm lenne máskor!... milyen szívesen látná a vörös hóhér ezt a nagy fülű vendéget!... Most rá se néz. Mikor a nyúl észreveszi, hogy ki van útjában, páni rettegéssel lődítja magát oldalvást, s a zsombik púpjain nagy ugrásokkal menekül másfelé, vaktában.

- Ostoba! - mordult fel róka koma. - Látlak is én most téged! Ej, ej!... nem jól van ez; figyelmeztetni kéne tán az asszonyt.

Gyors elhatározással surran ki rejtekéből, s a zsombik repedésébe veti magát, úgy lohol a rét gazosa felé.

Valaki messziről meglátta, elkiáltotta magát:

- Róka!... Róka van a körben!...

Mint egy távsürgöny, úgy fut végig ez az üzenet a mérföldnyi gyűrűt körülfogó embervonalon.

- Alászolgája, megláttak már! - dünnög Ravaszdi. - Íme, mit tesz a hitvesi ragaszkodás. Hogy megmentsem a mamit, magamat is bajba kevertem. Pedig tán meghúzódhattam volna a nádasban.

Rókamama szűkölve fogadja az urát. Már az első lövés óta talpon volt ő is.

- Jaj, öreg, jaj, mi lesz belőlünk! Mindenütt puskás, csupa puskás!

- Körvadászat van, fiam, nagyon kellemetlen. Szorul a kapcánk, annyi szent. Most még tán ki lehetne szökni valahogyan, próbáljuk meg bátran.

A rókapár egyszerre inal neki a pusztaságnak. Egyik jobbra, másik balra.

Az embergyűrű felől ujjongás hallatszik:

- Két róka, két róka!... Vigyázzatok!

Rókamama elszántan vágat arrafelé, ahol egy jókora nyílást vesz észre a veszélyes pillanatban; jóval nagyobb a rendes közöknél, amik az emberlánc egyes szemei közt vannak.

Ravaszdi megtorpan:

„Teringette, most mindjárt baj lesz! Anyó nem tudja, hogy az ott „kapu”; valami ravasz kapucsínáló majszter van ott, aki azért távolítja el szomszédságából a hajtókat, hogy csalóka utat kínáljon a menekülésre. Pedig éppen ott ólálkodik ő a puskájával.”

De a rókamamának több esze van, vagy csak túlságosan rettegi az embert. Nem mer nagyon közel menni az egyre összébb szoruló vonalhoz; oldalt fordul, s vagy százötven lépésnyire vágat végig a sor előtt félkörben.

Ravaszdí tombol. „Juj, az ügyetlen! ott van előtte az a zöld vadász, azzal a sárga kamáslival, nyírfajdtollas stájerkalappal... mért nem rohan ki mellette a bamba?! Legfeljebb a vitorláját ha érné egy szem eltévedt sörét. Ni, most éppen annak az ütött-kopott, bagariás alaknak tart a boldogtalan: uram, ne hagyj el!... vége neki!...”

Brumm!

Ravaszdí látja, hogy rókamama megtántorodik, s a hátát meggörbítve inál vissza a kör közepére, a zombikos felé. Eléje siet.

- Csak nincs komoly bajod, mami?

- Ördög vigye ezt az oszloplábút; én nem tudom, mivel lőtt, legalább százlépcsnyire nyomott egy szemet az oldalbordámba; nagyon nehezemre esik a futás tőle.

- Nincs mit vesztegetni a drága időt. Gyere utánam, vénség, próbálok valamit.

Rókamama feltápáskodik, de visszahanyatlik mindjárt.

- Jaj, nem lehet. Megbénult az egész elejem. Ni, hogy csepeg a vérem, jahahaj!...

- Kampec a vénasszonynak - dűnnyögi Ravaszdí -, a herkópáter se segít rajta; most már lássuk, hogy mire megyünk ésszel.

Kiszalad a síkra; a körvonalon üdvriadallal fogadják.

„Jó, jó, várjatok csak! Ne lennétek csak olyan sokan!”

Lelapul, úgy villan végig a befagyott szikes tó irányában a szél üldözve ördögszekerek közt.

Ha valahol, akkor arrafelé van a szabadulás.

A tó síkos, senki sem megy rá; jobbra-balra elválnak ott a kör; egypár nyúl nekivágott, s lám, ép bőrrel menekült. Még csak lövés se ment rájuk.

Már-már nekimegy a koma is a jégnek. Hopp, nem lehet! Iszen épp a legveszedelmesebb puskás alakja tűnik elő, szemközt a túlsó parton.

Ravaszdí „visszakozik”: megcsóválja a vitorláját, s a kör legmesszebb eső pontját választja irányának.

De isz már az sincs valami messzire. Csalogatás az is. Zsák van ott, öble van ott a körnek! Úgy csinálódik az, hogy egy csúzos, szimuláló vadász jóval lassabban lép, mint a sor, mert - ő be nehezen is esik neki a járás!... A mellette levő hajtók nem mernek előreszaladni, fokozatosan hátramaradnak ők is. Egyszer csak kész a „zsák”, a kifelé való horpadása a vadászvonalnak.

Mire jó az? Arra, hogy minden ostoba nyúl abba szalad bele. A „zsákos” azután mulathat kedvére, a szomszédait meg jóízűen eszi ezalatt a méreg. Haj aj! hát egy rókának is csak nyúlesze lenne?

Ravaszdínak eszébe sincs, hogy tovább is oda igyekezzék. Hanem most már igazán kétségbe kezd esni.

Járja a rókatáncot: hol levágódik, hol felpattan; nekifut az egyik égtájnak, beleüt hirtelen a szédülés, s rohan egy másik irány felé; a zombik egyik földpúpján lecsücsül, ásít; nem mer a közepre menni, bántja a vérszag, ami onnan árad. Szegény rókamama haldoklik ott.

Nincs nyugta; elbújna, de hová? A kis nádas semmi, különben is nyilvánvaló, hogy azt szemmel tartják. Eh, hátha el lehet csúszni a „zöld vadász” mellett!

Rövid bakugrásokkal indul északra, hogy magára vonja a figyelmet. A kör önkéntelenül is tömörülni kezd arrafelé: egy pár vadász nem bír magával, összeszorítja a vonalat, hogy ő jusson a lehető legközelebb a rókához.

Most kinyúlik a róka, s északkeletnek vágat, egyenesen a „zöld vadász” felé. Még messze van a körtől, máris eldördül két lövés, a sörét ott pattog mind előtte, mögötte.

No, most hajrá, neki!... nincs már töltés a puskájában!...

Ravaszdi rohan, de mintha föbe kólintanák, egyszerre megtorpan, visszakanyarodik.

„Terringette, két puskája van annak! A másikat most adja oda a vadásza. Ejnye, be disznó nagy úr lehet!...”

Fejét vesztve rohanna be megint a körbe, de a „zöld vadász” megbosszulja magát, nem ereszti.

Brumm, brumm!

Ravaszdi fél térdre esik.

„Nyekk! Most megkaptam én is a magamét!”

Előrevánszorog, megbotlik, s keresztülesik a fején, ott marad.

Megint szól a kürt: lefűjnak. Nem szabad többet belőni a körbe, közel van az átellenes fal, emberben is kárt tehetne a nagy szemű sörét.

Ravaszdi nemsokára megtört szemmel nézi, hogyan rohannak feléje a hajtók: mire beérik, már megüvegesedik zöld fényű szemgolyója.

Magasan, nagyon magasan egy délre húzódó vadlibacsapat siet. Bizonyosan látja, hogy mi történik itt lent.

A vezérgúnár éles szava hallik, mikor a vadászok fölött átvált.

Az egész csapat megszólal, s zűrzavarosan lármáz.

Mintha örömujjongás volna az. Mintha azt mondogatná mind:

- Úgy kell neked, te hóhér! Most rajtad a sor, te vadlibapusztító!

Várunk valakit

Április eleje, lassú elkésett tavaszodással. Hűvös, szeles napok után végre csendes, derült az idő. Délután négy óra. Duna menti ligetes erdőkben kóborolok. A hajtógyerekeket hazaküldtem. Mára elég volt az eredménytelen bujkálásból az árvíz megfutotta szálerdőben, amelynek nyárfavesszős sarjadzása közt máskor úgy szeret a sneff. Most itt hírmondója sincs ennek a legnemesebb „kékvérű” vándornak, akit annyian várunk, s akit megmarasztani sehoggy sem lehet. A tiszta aljú tüskés sűrűségekben is hiába szaggattam le magamról a kabátot az át-furakodással, hogy ott legyek a vizslám közelében, s legalább lássam, ha jelez, s aztán megáll. Ahol csúf szürke iszaplerakódás nincs, ott száraz a cserleves talaj, hogy szinte kopog rajta a lépés. Ott erdei sneffnek nincs mit keresnie. Neki nyirkos puhaság való, ahol hosszú, érzékeny csőrét lefúrhatja.

Magam vagyok, s mellettem csak négylábú barátom, Treff liheg. Kissé otromba német vizsla, több jóakarattal, mint tehetséggel. Csak vendégszerepléssel kerültünk így össze. De Treff nem bizalmatlan. Hamar megszokja azt, aki tud a nyelvén. (Ez a nyelv persze - német.) Az „erőskezű” vadászt éppúgy megismeri, ahogy a ló megérzi, hogy mit ér lovasnak vagy kocsisnak, aki a kantárt vagy a gyepelőjét tartja.

Treff határozottan jobb társnak, mint vizslának; szürke foltos, kávébarna, zömök teste - akár áll, akár ül, akár fekszik - mindenképpen olyan, mint valami elbarnult, korhadozó tuskó. Még a vadállat is annak nézheti, mert Treffnek megvan az a ritka adománya, hogy ha kell, negyed-óraig is mozdulatlan. Erdőt járó, csendes gazdája lehetett fiatalkorában, akinek szüksége volt nesztelen, figyelgetésre. Most, hogy így ketten vagyunk, s leereszkedem egy igazi tuskora, Treff odaül mellém, és akkor ő is mozdulatlan tuskó. Mindössze, hogy okos szemével lesi, nincs-e a számára valami parancsom.

Bizony, semmi sincsen. - Feküdj, Treff!... azazhogy pardon: - Leg' dich! - (így érti, és erre szót fogad.) Lefekszik, elnyújtózik; sütteti magát a jó kis meleg nappal; most még nincs rovar, légyféle, amely zaklassa, háborgassa.

Magam csak ülök és nézelődöm.

Onnan, ahol letelepedtem, négy irányban vezet négy nyílás az erdőbe, mintha óriási szarkaláb nyoma volna. Három nyílás előttem sugárzik szét keskeny szögben, egy pedig mögöttem szalad visszafelé, amíg csak a kanyarodásánál a szemem számára meg nem szűnik.

Előttem nagy erdő; annak a könyökös szögleténél ülök, szemközt a vén fákkal. Jobbról-balról alacsony, sűrű vágás, rigó lakta bozóttal. Hátralát látok futó utat, amely hamarosan elvész a vágás gazosában.

Már a hajtógyerekek füttyögését sem hallom. Elmentek. Csak a rigó szól riadozó csacsogással, amelybe egy-egy dalrészletet is belefuvoláz. A nap megragyogtatja a sok barnaságot; abba most világos és sötét árnyalatok keverednek. Az avarfű szinte homokszínű, a cserlomb egy kicsit sötétebb; a meztelen bokorvesszők szürkésbarnák; csak a fűzfavesszőre fújta rá a kezdődő tavasz valami csekélyke, leheletnyi keverékét a sárgának meg a zöldnek. A nagy fák kérge sötét; a nyílások vonalán gyenge fűsarjadzás élénkül; az ég gyéren vonuló, fehér felhőzettel tarka; s a kék mező fényességéből jut a didergéséből felocsúdó földnek.

Ráérek várni, tűnődni, szemlélődni.

Az alkonyatot s aztán a szürkületet lesem: vajon mit hoz? Vajon mit árul el?

Most csak az énekesmadár elevensége élénkíti az erdőt úgy-ahogy; de az igazi dal még kevés itt. Csak a rigók mondják el hamarosan egy-egy dalötletüket. Szaggatott zene az is. Egypár sármány sirreg jó távol egymástól, a fa tetején; észre kell azt venni ebben a méléző hallgatásban. Elöttem kis kékcinkék bujkálnak, s hasbeszélő, sipogó, halk hívást hallatnak időnként, amelyről nem tudom, a föld alól jön-e vagy a faodúból, vagy a bokor sűrűjéből. Szinte éledek, amikor egy pákosztos széncinke az ő erős „cserereréjét” keveri bele az érthetetlen sugdosásba.

A cinkék ott vannak valahol az iszalagos szövedék közt, amely mintha hálóval borítaná a fák sudár derekát, hogy néhol a fiatal törzs alig látszik közüle. A kicsi, bohó, kék sipkás madárpojácák bújócskát játszanak, s ha egyet megpillantok is pár pillanatra: rögtön eltűnik megint a szemem előtt, minthogy nincsen nyugta az örökös keresésben-kutatásban. A sűrű indaszövet egy pontján egy kis raj játszik. Felkap az egyik a levegőbe, beoson a másik az inda szálai közé, s rögtön kikukucskál, hogy ahol megjelenik a feje, mintha nefelejcs nyílnék még a fán is.

Varjak kárognak. Otromba szürkevarjak. Azok már fészkelnek. Lomha repüléssel, sietés nélkül keresnek egy-egy fatetőt, ahonnan megnyúlt testtel, bólingatva rikkantják bele vakkanó, bizalmas hívásukat az erdő csendjébe.

Messziről halk, zakatoló zúgás neszét sejtem. Az a Nagy-Duna felől hallik. A rohanó, zavaros hullám hátán hajó halad ott. Amerre elvonul, felriasztja a part hajlataiban rejtőző vadruccapárokat. A magasban meglátom a nyugtalanított szárnyasokat. Az erdő felett keringnek, toronymagasságban. Elöl az iromba tojó; mögötte a zománcos fejű, fehér szárnyaljú gácsér.

Ezek itt költenek az erdő laposáiban, valami fatönkөн. A tojó azért olyan semmilyen, színtelen, egyszerű, hogy hasonlítson a fészke környékéhez; ne lehessen észrevenni, amikor a tojásait költi. A gácsér azért olyan tarka, hiú, színes, hogy tessék a tojónak, s a szépségével meghódítsa. De vajon lent költ-e majd? Nem keres-e valami elhagyott szarkafészket a nagy fák tetején? Ezekről az erdőhöz szokott vadruccáktól az efféle nagyon is kitelik, s akkor látni, amint a páros ruca felszáll a magas fára, és megül a felső gallyak egyikén, amelyik jól megbírja; a gácsér onnan hápog le hajnalban, nagy hangon.

Aki nem látta, el sem hinné.

A hajó elvonul, és a felriasztott vadruccák megnyugodnak. Ereszkednek, leszállnak, eltűnnek a magasból. Aminek a repkedését ezután figyelem, az egy fekete bársonyszárnyú pillangó, amelynek sötét, csipkézett vitorláit sárga selyemszegélyzet díszíti. Nézem, amint nesztelenül tovalibeg, és mindenütt alant utazik a nyílás vonalán, mintha kerülné a napot. Ameddig láthatom, követhetem a tekintetemmel; már csak egy folyvást kisebbedő, mozgó pont az egész; most már talán az sem, csak a képzeletem csal meg, mintha folyvást látnám. Kergetem a szememmel, aztán a gondolatommal, hisz az egyetlen látható, eleven élet itt kívülem ez a pillangó (Treff, a „tuskó”, igazán nem számít).

Bent a fák közt perregő hang kél, mintha mohó gyorsasággal kerepelne egy vásott gyerek, meg újra elhallgatna. Azután megint kezdi. A perregő hang szinte ércesen ropog-kopog, szinte ütemre ismétlődik, öt-tíz másodpercnyi szünetekkel. Ott egy tarka fakopáncs zörget-kopogtat a fa ágán. Csőrével pergeti a fakérget, úgy csalogatja elő a repedésekben élő rovarfélét. (Hát ez is vadászat. Mégpedig elég eredeti.)

Kisvártatva, hogy egészen elhallgat, hallom surrogó repülését. Éppen felettem vált át, lendülő, légi utazással; azzal a jellegzetes fakopáncsrepüléssel, amely olyan, mintha láthatatlan kéz dobálna arrább-arrább a minduntalan leesni készülő, szárnyát összekapdosó madarat. Ahol leszáll, ott csakhamar újra perreg-perreg; éktollú farkára támaszkodik, s állva kapaszkodik a fa kérgebe, úgy lesi, micsoda bogárzsákmányt csalogat eléje a kíváncsiságot keltő pergetés.

Telik-múlik az idő, s már itt az alkonyat.

Az aranyat hintő, a verőfényel ragyogó.

A nap hanyatlóban, és sugárkévéi oldalvást nyilallnak most már a fák közé. Hosszú fényhidak épülnek a nyomán, s a százezer sugár azokon táncol végig.

Icipici madár röppen ki a fénysávra, s pörögő hanggal szökell, fűgéskedik, alig egypár lépésnyire tőlem. Az egy ökörszem. Alig akkora, mint a dió. Olyan vakmerő, hogy majdnem rászáll Treffre. A vén vizsla megriad az apró koboldtól, s lebbences szájával feléje kapdos. Nyilván cserebogárnak nézi. Vagy darázsna, akitől félni kell. Mulatságosan sandít s tanakodik; de az ökörszem nem háborgatja többet. Már én sem látom, csak hallom egy darabig a moszatolását, amely szakasztott az egéré, aztán a pörögését; azután már azt sem.

De lám, Treff folyvást figyel. Őt új kíváncsiság nyugtalanítja. A fülét megrezdíti, a homlokát ráncolja; merő tekintettel érdeklődik.

A nagy erdőből kifelé tart valaki. Egyenletes, gyanútlan mozgás közeledik. Ha a mozgás megszűnik is néha, nem az aggódás teszi azt. Minden erdei lakos óvatos, és ok nélkül nem siet túlságosan. Már nem lehet messzire, de előlem az alacsony bokrok eltakarják. Ellenben Treff érzi, ha nem is látja. A vén germánt szinte a hideg leli, s mégsem moccan. Reszket, didereg, idegesen vacog; de még a farka hegyét sem emeli meg.

Rövid szünet.

A mozgás elhallgat. Az a „valaki” már egészen az erdő szélén lehet, s most kémszemlét tart, mielőtt kilépne.

Eltelik egy fél perc. Aztán a szarkaláb alakú hármás nyíláson hirtelen megjelenik egy kecses árnyék.

Egy karcsú ózsuta.

Fülét előreccapja, úgy neszel. Valamit sejt, ami nem tetszik neki. Felém figyel. Egy gyér vesszejű bokor úgy-ahogy eltakar előle. Láthat ugyan, de nem eléggé.

Félig lehunytt pillám alól lesem. Alighogy oda-odanézek egy másodpercre. Amint a szemünk találkoznék, fel volnék fedezve, s a suta riadtan elugranék. Pedig a megújuló zörgés elárulja, hogy ott van mögötte, beljebb, a bak is.

Hátha kárpótlásul küldi Diana istenasszony! Hátha valami korán érett aganccsal hivalkodó vén legény az, aki egy jó lövést megérdemelne...

A suta megnyugszik, s ámbár folyvást merev állásban marad, mint a feszes acélrugó, azért hátratekingél. Ez is bizonyítja, hogy nincsen egyedül, s hogy aki hátul van, az még nálánál is óvatosabb. Az ott még vár; ki tudja, meddig várna, ha a suta el nem unná az ácsorgást, s át nem lódulna az úton a szomszédos sűrűségbe.

Most egy barna test könnyű, remek szökéssel repül keresztül előttem a nyíláson, ott, ahol az imént még a suta állott. Csakugyan a bak! De a repülő sneffet könnyebb volna lekapnom, mint ezt a villanó őzbakot.

Egy szempillantás, és már sehol sincsen.

Csak bámulunk utána mind a ketten: én is, Treff is.

A nap már lement, s a szürkület kezdődik.

Az erdő nappali hangjai elhallgatnak.

A Bokrok közt surrogó nessel keresnek szállást az apró madarak. Egy vörösbegy már harmadszor repked körül ingerült csettegéssel, nyilván ott szokott háltni valahol a közvetlen közelségben, s most nem tetszik neki a szokatlan társaság.

Messziről, a nagy víz felől, ahol sűrű erdő közt egy-egy nagy magfa búsul egyedül, örvös galamb panaszkodó-búgó nyögése kél. Abba pedig beleszól egy-egy erősen riadó rikkantás, amelyet innen is, onnan is követ a többi hasonló.

Mozognak a fácánkakasok; felgallyazni készülnek; kakatolnak.

Éles, lármás hangon kiáltják tele az erdőt: kakat! kakat! S aközben kotyorászó monológokat tartanak. Ha felrepülnek, szinte robajló zajjal emelkednek. De amikor nekiindulnak a levegőnek, úgy úsznak benne, mint a vitorlás csónak, amelyet a szél sodor. Hosszú, lengő farkuk elmaradhatatlanul siet utánuk.

A feketerigók beszélgetnek, csacsognak; körülrepkedik a szállásuk tájékát. Már a hold is fenn van, a pufók telehold, s a rigók még mozognak, a fácánkakasok még zajonganak, a vonuló varjak kárognak egyet-egyet.

Ámbár este van, a napfény utolsó emlékeképpen egyre halványuló zöldessárga sáv terül a nyugati ég aljára.

Várom, hogy a szürkület egészen úrrá váljék.

Az erdei neszek rohamosan fogynak. Most már a „kékvérű” vendégnek is mozognia kellene. Ez az ő ideje. Amikor a nappali élet megszűnik, akkor az erdei sneff felkél, indul.

Amikor a szürkület egyik kezével az utolsó esti derengést fogná még itt, a másikkal pedig az éjszakának int, hogy bátran jöhet: akkor szólal meg Ő! Bolygó, kísérteties lénye elsuhan a néma erdő felett, s cippenő-pisszegő-vartyogó beszéddel hirdeti közeledését-távolodását.

Várom, hogy megszólaljon.

Felajzott idegekkel, nyitott szájjal figyelek; sokáig hallgatódom.

Még a fülem is zúg belé.

S amint növekvő lemondással látom a szürkület erősbödését, megmozdul előttem az én sötét tuskóm, s vad morgással gurul a sűrűség irányába.

Treff, a türelmes, germán filozófus, elunta a végtelen várást, s egy lopódzó rókát riasztott meg.

A bokrok zörrenése csak egypár másodpercig hallik, azután teljes a csend megint.

Nincs mit várnunk tovább.

Titkos tanya

Egy nagy fa látszik az erdőben messziről; annak a tetején ül egy holló.

Az az óriás fa sokkal magasabb a többinél. Legalább ezeréves. Sötét fején összefolyik a lomb; nyílást sehol sem sejteni rajta. Onnan nézve, ahol én állok, olyan, mintha egy zöld domb emelkednék a sűrűségben.

A holló csak ül rajta mozdulatlanul, és várja az éjszakát. Egyebet nem várhat, hisz már esteledik.

Messzire szalad az árnyék, s nagyokat nyújtózik a fák közt; ez is mutatja, hogy közelebb vagyunk az estéhez, mint a délhez. De május végét járjuk: hosszú a nap, s még csupa dal az erdő. Csacsog a rigó, s szemfülesen bujkál a bokorban. Csattog a fülemüle; párjának énekel, amely meglapulva ül egy kis iromba fészken.

Nézem a magányos hollót, amely a szerelem kábító levegőjében párja nélkül búsul. Régóta ismerem ezt a szomorú madarat. Esztendőről esztendőre, mintha ő volna az erdő lelkiismerete, úgy öröködik ott fent. Egyedül, komoran, kiöregedve a szerelemből. Az emberek, akik egy időben születtek vele: aggastyánok. A vén holló túl fogja élni valamennyit.

Estenden hallani néha a hangját, amint a síkságról, felhőmagasságban, hazafelé fordul. Nincs, akihez szóljon; nincs, aki megértse. Csak a torkát próbálja ki: van-e még benne érc? A mély korrogás válasz nélkül vész el az űrben.

A pásztorfiúk csúfolják; felkiabálnak hozzá: „Rút fekete madár! - s utánozzák a hangját: - Kro-kro-kro!”

A nagy fán tanyázó vércsepárt nyugtalanság fogja el, amint a mogorva, egyhangú szólam eljut hozzá. Nekik az ezt jelenti: „Félre az útból, jön a gazda!” A hím vércse kilendül a lomb közül, s a fa koronája fölött kering olyankor. Kárörvendve, kísértetiesen kacag, vijjog; hogy bosszankodik majd a holló, ha elfoglalva látja a trónját! Megül egy kicsit a fa csúcsán, de nem sokáig tart a dicsősége. Amint a holló megérkezik, a vércsének inába száll a bátorsága, s azt keresi, hogy merre tágasabb. Ott sikog aztán, ott alkalmatlankodik még egy darabig, amíg meg nem unja. Rá sem hederít a vén holló: megszokta már.

Most is ott a vércse, most sem törődik vele a fekete madár. De azért mégis történik valami szokatlan. A holló elszáll a nagy fáról, s íves lendüléssel ereszkedik a bozótos völgy fölé. Ott kering, kering, lassan. Lefelé figyel folyvást. Mi lehet ott vajon?

A kíváncsiság arrafelé terel. Nem keresek ösvényt, úgymint hiába volna. Csak a holló iránt megyek.

Buja bokrok közt furakodom előre; minden mozdulatomat suhogó nesz kíséri, mintha csupa selymet simogatnék. Leveles vesszők állják utamat, szelíden tartóztatnak. Hogy meg nem állok, végig-végigsuhintanak rajtam. A kökény belém akad, úgy marasztal; a galagonya mintha felém nyúlna a tüskés ujjjaival. Puha fű fekszik meg lépésem alatt, amelynek semmi zörgése sincs itt.

Beljebb, csak beljebb!... Van abban valami jó: beletévedni szándékosan a járatlan bozódba, ahol furcsa neszek jelzik, hogy titkos élet van körülöttem, amiből jóformán semmit sem láthatok.

A bokrok közt gyors, ütemes, apró lépések mozgása hallatszik az avaron. Mintha valaki jönne utánam.

Ha megállok, titkos kísérőm is mozdulatlan; amint elindulok, megint hallom a csöndes moszatolást. Ott egy szőke rigó ugrál; az szeret így leskelődni, fülelni. Ha észreveszi, hogy fölfedezték: nagy surrogással rebben tova.

A feketerigó lármásabb s vakmerőbb. Ahányat megzavarok, mind veszekedik velem: „Csak odább, csak odább! Mit bujkálsz itt? Senki sincs itt, semmi sincs itt neked!”

Belevesztem az úttalanságba, már nem is látok ki belőle. Nyakig takar a gaz; buja páfrány közt vergődöm előre, nagy lassan. A fényes kék égen azt a pontot keresem, ahol a holló úszik. Amint megpihenek, s kifújom magamat, halk surranással száll el mellőlem egy madár. Meg nem mozdult volna a fészken; de hogy megállottam, azt hitte szegényke, őerte csörtettem idáig.

A gaz közt egyforma, súrló moszatolás bujkál; az alattomos elsiklásból könnyű kitalálnom, hogy egy megriadt kígyó menekül ott, békéesebb tájakra, az avar alá; el onnan, ahová ember szeme érhet.

Szinte izzadok az úttalansággal való küzelemtől, pedig még előttem a java. Ihol a vadkomlós, iszalagos, sűrű szövedék. Abban ezer polipkar csimpszakodik mindenbe, ami oda téved.

Nem is lépek már; inkább úszom. Zöld levelek közt, lengő, könnyű indákon küzdöm át magamat, amelyek hínárosdit játszanak velem. El-elmerülök bennük, s olyankor megfognak, lehúznak. Eleinte megbírnak, aztán kifáradnak, s leszakadoznak alattam, amint beléjük fekszem, remélvén, hogy könnyebb lesz úgy kievickélnem, ha átkapaszkodom rajtuk, mintha közékük gázolok.

Sokáig tart ez a mulatság, se hossza, se vége. De a holló egyre kering még az esteledő égen. Mi lehet ott, a völgyben?

Kezdek türelmetlenkedni. Annál rosszabb. Jobban sietek, de azért gyorsabban nem tudok haladni. Nyitott szájjal lélegzem, lihegve. Vadméhek dongnak a fejem körül; a bokorszeder fehér virágait dézsmálgatják.

Szemközt fúj a szél, s hirtelen megcsap valami, ami mintha a pokol illata volna.

Haj, milyet facsart megint az orromon! Egy virágerdő sem lenne elég, hogy ezt a gyilkos lehetetet megillatosítsa.

Úgy szimatolok, mint a vizsla; keresem az irányt, amerről a sátáni bűz felém száll. Szemem megint a hollóra esik, amely úgy tesz, mintha le szeretne csapni elibém, a völgybe.

Arra legvadabb, legjárhatatlanabb az erdőség. Ősbozót az, amelyben otthon van az árnyék s a korhadás. A vadkomló szövedéke sűrűsödik ott! Ledőlt, vastag fatörzsek feketéllnek közte; azok alatt szurtos, nyirkos barlangok ásítanak, félig a törzsökben, félig a földben.

Már közel vagyok a fullasztó légkörű mélyedéshez. A holló észrevett, s megverdesi a szárnyát, úgy emelkedik magasabbra, aztán elszáll, egyenes irányban. Nem is látom többet.

Nem törődöm vele. Most már kitalálom, mi csalogatta ide. Izgatottan, kíváncsian csúszom előre, mindenképp ügyelve, hogy meg ne zörgessem a gallyakat.

Résen kell lennem nagyon. Hóhértanya közelében vagyok. Állandóan hozza felém a szellő a maró bűzt.

Aki meg nem szokta, annak megfájdul tőle a feje, s émelyedik a gyomra, mint a tengeren utazóé. Az ördögök konyháján szerethetik ezt csak. Azt képzelem, hogy egy felásott temető közelében vagyok, amely most mosdatlan sátánkölyök hálóvacka.

Ezt ugyan hiába járja a tavaszi szél.

S mégis jó valamire az a förtelmes szag. Elárulja, hogy lakják a tanyát.

Lélegzetemet is elfojtottam, úgy bújtam előre.

Halk nyafogás hangja vezetett. A nagy sűrűség tisztulni kezdett előttem; lassan hajlítottam el a bokrokat utamból.

Egy kövér mogyoróbokor takart el, a mögül kukucskáltam ki. Szerencsémre magasabban álltam, s lenézhettem a hajlat alá. Egyetlen pont sem volt több alkalmas arra, hogy megpillanthassam, amit innen láttam.

Vagy húszölnyre tőlem egy kis kopár térség terült odalent. Nem nagyobb, mint egy jókora szoba. A gyér fű lenyomatva, sok toll mindenfelé; néhány nyúlláb, lerágott csontok, amelyek fölött légyrajok kavarohtak.

A kopár tér egyik sarkában ledőlt százados fa dereka barnállott; az alól éppen kiugrott valami.

Egy buta kis állat. Barnásszürke, hegyes orrú, hegyes fülű, élénk szemű. Meglapult, mint a játszó macska, s félrekapott, ravasz pofácskáját két első lábára fektette.

Abban a percben egy másik, éppen ilyen kis buksi fejű pattant fel a tér közepén levő gazcsofából. Azt eddig észre sem vettem. Apró, mókás szökésekkel, a hátát meggörbítve ment neki pajtásának, s vitézi harcjátékkal vetette rá magát.

Meghemperegtek, s megnyaggatták egymást. Addig-addig, hogy megmozdult mögöttük a bokor, s közjük ugrott egy nagy vörös róka. Egyiken is, másikon is lódított egyet, s azzal szent volt a béke.

A rókamama nyomában totyogott a harmadik apróság. S amint szemem véletlenül a korhadt fatörzsre tévedt, még egy kis hóhért pillantottam meg, amint kipislogott a barnaság alól, s nagy érdeklődéssel leste, hogy mi folyik odakint.

A ledőlt vén fa alatt lakott a hóhércsalád. Bizonyosan bejárója volt ott a titkos rókalyuknak.

Egy gally, amit az imént a karommal félretaszítottam, visszapattant, s megrezdítette a mogyoróbokrot. Egy másodperc alatt üres volt a tolvajhad bálterme. Az apróság mind a fa alatt tűnt el, a vén róka pedig egy ugrással a sűrűségben termett.

Nem moccantam. A nagy csönd megnyugtatta az erdőt. Egy széncinke szállott a bokromra, s végigmászka egy lecsüngő gallyon, amíg csak maga is tótágast nem állott. Úgy csipkedte róla az apró rovarokat. Végre leröppent a fűre, s ott kíváncsiskodott, fészekbe való bélést keresett a sok toll között.

Ez már sok volt a kis rablóknak, amelyek időközben újra visszakapták bátorságukat, s kikukucskáltak a fatörzs alól. Egymás után rohantak elő, neki mindannyian a cinkének, amely sípólva, cserregve menekült biztos helyre.

Most már öten voltak. Elő mert bújni a legkisebb is. Amikor látták, hogy fuccs a cinke, egymásra förmedtek. De nem sokáig tartott rosszkedvük, bolondos játékba keveredtek. Tépték, cibálták egymást; fülek és farkak húzgálása történt. Tátogtak egymásra, mint kölyöksárkányok, de hangot nem adtak. Valóságos némajáték volt az.

Egyszer csak megint közjük toppant a rókamama. Roppantul kellett magát. Valami volt a foga közt, ami mozgott volna, ha tudott volna. Egy eleven egérke!

A kölykök észrevették, s mind egyszerre kapkodott a boldogtalan áldozat felé. Elcsípték végre, négyen négyfelől kapaszkodtak belé. Úgy tetszett, mintha összenőtt volna az orruk, s most körbe forogva próbálnának szétválni egymástól. A legkisebb, a legügyetlenebb, ott száguldozott mögöttük, s lökdöste őket sorba; s aztán, hogy látta, nem ér célt, még az egérke farkát sem csípheti meg, elszontyolodva kullogott az anyja hasa alá, ott szűkölt, nyafkált halkán.

Rókamama vigyorgó pofával, kedvtelve nézegette a tornajátékot. Haj, micsoda csirkefogók lesznek ezekből! - ez a meglegedett gondolat látszott ábrázatán.

A kis hitványra, amelyik melléje oldalgott volt, haragosan förmedt, kergette azt is a többihez, mulatni. Megdöfkölte hegyes orrával, mintha szidta volna: „Te mamlasz! Hova lenne a rókabecsület, ha a többi is ilyen élhetetlen volna?!...”

Mintha fordult volna a légáramlás.

Forgószél támadt, s a hátam mögül osont előre.

Csak egypár másodpercig tartott, de az is elég volt, hogy idegent érezzen a vén ravasz.

Ledobbant, s ezt a mozdulatát megértették a kölykök. Egy szempillantás alatt abbahagyták a pörösködést. Inalt megint valamennyi a titkos tanyára, a korhadt fa alá.

A vénség megvárta, amíg eltűntek, aztán felém sunyítva, szimatolva, hason csúszott be a bokrok közé.

Az alkonyat árnyékában még nagyobbnak tetszett a némaság, amely most már állandó is maradt.

Csak az ezeréves fa irányából hallatszott valami különös, komor hang.

A vén holló tartott magánbeszédet ott.

Őzike

A zöld szín teljessége elhatalmasodott az erdőn, buja erőből duzzad a világ.

A szerelem szárnyas dalnokai - apró családtagokkal megszorodva - elteltek már szülői gonddal; a fa tökéletes lombja homályba borítja az alatta cseperedő füvet.

Nyári ég sötétkéjje hajlik át az erdő sűrűjén; látom a nagy fényt, ami kápráztatva villog ki a melegség áramlatából; kint a napon ugyancsak érezném már a június erejét. De itt, a bükkösben, nincs tüze a belopódzó fénynek: félénken bujkál a lombnyílások között az eltévedt sugár.

Hajnaltól késő estig hallani a madarak dalát, és még sincs lárma; hol megcsendül, hol elhallgat az ének; kakukkszó járja be a visszhangos völgyeket, a bokros erdőrészekben rigó fuvolázik.

Szinte lábujjhegyen lépkedek az árnyékos úton; nincs itt most senki kívülem. Sajnálám megzavarni ennek a csöndes környéknek a nyugalmát; meg-megállok valami nagy fa mellett, hozzásimulok, hogy eggyé váljak a homállyal, hogy észre ne vegyen a pintyőke, amely csengő dalával hirdeti, hogy egyes-egyedül hiszi magát.

A júniusi zöld elevebbre festi a mohot is. Nektámaszkodom egy vén tölgy derekának, könyököm puha párnába süpped, sűrű mohapázsit az, amely réteggel fonja körül a százesztendő, korhadó fatörzset.

Minél tovább ácsorgok itt mozdulatlanul, annál inkább megszűnök létezni a környezet eleveisége előtt. A vadgalamb, mely ijedten csapott el fölöttem az imént, s csak nagy keringés után mert megülni egy száraz ág csúcsán, sokáig figyelt rám gyanakodva. Lassanként már nem törődik velem, felfújja zománcos begyét, s elkezd nyögni, búgni, úgy hívja a párját.

A haraszt közt megmozdul valami, moszatolva töri magát előre, s kions az árnyékból egy világos foltjára az útnak. Férge erdei egérke játszik ott, napfürdőt vesz a levelek közt táncoló sugárban, de óvatosan surran a gaz közé, amint a legkisebb gyanús nesz megriasztja.

Még a pillangó se fél már tőlem; itt verdesi össze a szárnyát a fülem mögött; leszáll a kalapom szélére, s elkezd sétálni rajta, bátran lengeti a vitorláit, amelyek legyezését mintha érezném, úgy képzelem.

Alig tudok megválni ettől az idegyökeresedett állapottól; amikor megmozdulok, hogy továbbmenjek, magam is összerendezem a saját lépéseim neszétől. Be kár, hogy elriasztottam a szép tarka pillét, amely most csapongva küzdi fel magát a lombok közt a kék végtelenség felé, s ott elkezd himbálózva úszni, hánykódni, mint egy szélkergette, pici, aranyos léghajó.

Tovább, tovább! Keresem a még nagyobb magányt, a még nagyobb sűrűséget. Valami hív, csalogat, oda, ahol a madár se igen jár, ahol egészen elnyel az erdő süket csöndje.

Hiába keresném itt az úgynevezett regényes tájakat, ahol a sziklaormok meredek, kopár kővárakat alkotnak, s fenyves zúgása kísért. Csupa lomberdő ez, susogó, kacagó, árnyéka nem ijeszt, inkább lecsillapít; nincs itt a magánynak szomorúsága, elhagyatottság kínos érzetét nem kelti a hallgatás, amelynek egyetlen hangja sincs az emberlakta világ zajából.

Síró szúnyogok kísérik utamon, rájuk se hederíték; pókháló finom szövete tapad arcomhoz a bokrok gallyáról: bánom is én most! Úgy elgondolkodom, hogy majd kővé válok a meglepetéstől, amikor nagy dobogást hallok a közelemben, s nyomban rá látom egy karcsú szép állat szökését, ahogy a bozótban eltűnik.

Egy őzike volt ott.

Egy vörhenyes színű, nyári kabátos őzike. Az utolsó szökéssel tisztán megmutatta fehér kötényét, arról tudom, hogy a szépnemhez tartozott. De még egyebet is könnyű kitalálnom. Az a dobogás, amellyel megriasztott, ékesszóló beszéd, ezt jelenti az őzikek nyelvén: „Csitt, gyerekek! Lapuljatok meg gyorsan, valaki jön! Ellenség közeledik!”

Bizonyos vagyok benne, hogy a dombhajlás szederbokrai egyikében vagy a sűrű gaz közt egy vagy két remegő őzborjú hasal, s ijedten szorítja le soványka lábszárát a földre. Nyaka kinyújtva, hosszú, kanalas füle hátrasimulva, két nagy, fényes szeme aggódó gyámoltalansággal néz ki a bűvőhely indás sátra alól.

A kis élhetetlenek megértették a mama intését; eltűntek, elnyelte őket a föld; nincs olyan hatodik érzéke a vadásznak, amellyel kisüthetné, hogy melyik sarok, melyik gázos folt őrzi a rábizott őzgidákat.

Eszembe se jut, hogy keressem, pedig nagyon is közel lehetek a bűvőhelyhez. Különben nem csörtetne a vén suta olyan izgatottan a bokor közt. Anyai szíve nem engedi messzire távozni innen, hisz most még nincsen valami nagy baj; hátha magára kell, hogy vonja az ellenség figyelmét, s hátha szükség lesz rá, hogy ravaszul becsalogassa az ólálkodó veszedelmet a vágás kanyarodóiba, ahol meg nem találja az áldott szederbokorhoz vezető utat.

Megint csak várok türelmesen, még nagyobb mozdulatlansággal, mint az imént. Lassan fél térdre ereszkedem, hogy ne legyen olyan keserves a szoborállás; a szúnyograj legvérszomjásabb hóhérai leereszkednek rám, s kéjjel szipolyoznak; de azért sóhajtani se igen merek, nehogy a finom hallású őz megneszelje, hogy mégis itt vagyok.

Kiállhatatlanul hosszúnak tetszik a várakozás, pedig már konokul akarom, amire az imént csak vágytam. Látnom kell a fehér foltos, buksi őzgidákat, amelyekért bizonyosan vissza fog térni az édesanyjuk, mihelyt tisztulnak hiszi a környéket.

Nagy verekedéssel zúg el közelemben egy pár seregély; éles sivításukra varjúhanggal károg a fiatalos felől egy szajkó. Csak erre ne kerüljön, mert akkor teletármázza az egész erdőt, kihirdeti szemtelen árulkodással, hogy ott settenkedem a cserbokor mögött, nem kell hinni a csöndnek. Még talán azt is elpletykálja, hogy puska van nálam, de azt lefektettem a fübe, nehogy a véletlenül ráeső napfény megcsillogtassa, s azzal el legyek árulva.

Mit tudja ez a huncut szajkó, hogy nagy vadásztilalom van most, s mindössze a bakózet fenyegetheti a golyóhalál állandó veszedelme!

Ilyenkor inkább a természetbűvár kíváncsisága van ébren, az pedig nem szomjazza a vért, nem vágyik mindenáron halált osztogatni.

Ki tudja, meddig leshettem volna a szerencsét hiába, ha valami rendkívüliség nem történik. A vágásból, a járatlan bozótból egy lassan lépkedő, vontatott mozgású szürke rém közeledett a szederbokrok felé. Egy gömbölyű fejű, konok ragadozó, egy erős vadmacska. A szegény őzsuta megsejtette ezt a nálamnál sokkal szörnyűbb veszedelmet, s mikor már azt hittem, hogy valahol lefeküdt, nagy riadással csörtetett elő a cserjéből. Még a liliputi tigris is megdöbbsent féltékeny haragja láttára, s felkapott egy ledőlt fatörzsrre, onnan meresztette sárga szemét a sovány, szoptatós őzmamára, melynek a közeledését tán félreértették az elbűjt gidák, mert hirtelen, mintha a lombok közül csöppentek volna le, ott termettek az anyjuk mellett, s esetlen, kedves tötyögéssel kezdtek előtte befelé inálni a sűrűségbe. Az öreg suta nagyot böffent, s folyvást a kandúrra ügyelve, siettette az apróságot.

Inkább széttépette volna magát, semhogy védtelenül hagyja a fiait, de mégis nagy szerencséje volt, hogy kandúrpa aznap már megebédelt. Látszott a potrohán, amint egy darab idő múlva nagyot ugrott a száraz fatörzsről, s bogarászva, egerészve sétált vissza az átláthatatlan gazba.

Erdei hajítás

Szeptember hús hajnala virradt az erdőségre.

Az égen egy-egy fehér szegélyű felhő úszik, amit bíborcsíkkal övez a ráhulló napsugár; a földön hullámzó párák foszladoznak, amíg meg-megfekszik az erdő tisztásait.

Harmat van mindenütt.

A magas, száraz avarfű meghajlítja nyirkos derekát; a cserje lombzatáról nagy cseppekben, szinte koppanva hullik az összegyülemlett harmat esője.

Nappali képet ölt az erdő.

A fákon itt-ott megszólal a dalos pinyőke; megbúvik a vastag ág tövével, onnan kacérkodik a gyönyörű reggellel; egy óriás tölgy száraz koronájára vércse ül, és sikogva hívja a társát. Hamvaskék vadgalambok, éles szavú rigók villannak el a vágás fái fölött. A galamb elnémult, nem nyögdcicsél, nem bűg, ha megpihen is régi otthona környékén. Annál hangosabb a víg rigó; csacsogva jelentkezik mindenütt, amerre kíváncsiskodó látogatásával megtiszteli a lombokat.

Az erdő szélén, a gazos tarlóban megszólal egy vén fogolykakas. Éppen most röppent ki oda az egész falka a vágás sűrűjéből. A patkós begyű családapa összehívja az anyányi ifjúságot, úgy indul velük legelészni, sáskát szedni, hullott kalászt dézsmálni, hús patakvizet inni; azután, nap melegedtével, nagyot fürdeni a vakondtúrás szikkadt porában, sütkérezni a felséges őszi verőfényben.

A buta fácán csak nézi, nézi, hogy micsoda vidám életre pezsdül a fogolyfalka; maga is megkívánja a tyúkcsaládbeli rokonság multságát, s gyors iramodással szalad a tarlóra közéjük. Egy nagy madár, egy galambászhéja suhan ki ebben a percben az erdőből; a foglyok eltűnnek, lelapulnak, a fácán egy másodperc alatt egyedül marad; rebbenni nem mer, ijedten szorítja testéhez szárnya hegyét, s nyílgyorsasággal vágtat vissza a védő gazba, ahol nagy ellensége meg nem leli többet. Annál nagyobb veszedelme lehetne a sunyi pofájú, ravasz koma, ki suttyomban kúszik előre a vadcsalán közt, s oly nesztelenül lopakodik, hogy a kígyó sem különben. Amikor a kövér fácán meglibben az apró őserdőhöz hasonlatos páfrányterületen, fészket kapar magának, s elterpeszkedik benne, úgy szundít jóízűeket, amíg a nagy meleg tart. Jaj neki, ha ilyenkor akad rá szimatjára egy időn kívül vadászó róka! Egyszer csak arra ébred, hogy megzörren mellette valahol a haraszt; az ijedség vészhangja nyomban a torkára forrad, feleszmélni már nincsen ideje, biztos ugrással csapott le rá az erdő csirkefogója, s egy kaffintással leszeli nyakát a törzséről.

Fényes, megtépett tollak maradnak a véres lakoma színhelyén. Fájó szívvel találgatja-vizsgál-gatja az arra vetődő erdész: vén kakas volt-e vagy idej, amit a róka széttépett ezen a gyászos tanyán.

Most semmi nyoma a ravasz rókának.

Bent valahol a burján homályába, vagy tán föld alatt levő lyukába vonult vissza.

Eltűntek az erdő éjjeli kalandorai: nincs róluk életjel.

Egy félénk süldő nyúl épp az imént váltott be a gazosból a vágás bokrai közé; sok volt neki odakint a harmat, féltette bundáját az átnedvesedés veszélyétől. A bokrok alatt mégiscsak akad száraz hely elég; a cserlevél nyirkos ugyan, de könnyű azt egy-két rúgással szétkaparni.

Ami mélyedés ily módon támad, az éppen elég egy megbújni vágyó nyúlak. Jól fent van már a nap; az erdő félénk lakói közül csak az őz járja még a maga váltóját. Neki a fényes reggel is jó idő a legelészésre, a pákosztoskodásra. Csak éppen hogy a szélesebb tisztást kerüli már, közel szeret ilyenkor a lombhoz, amely alatt egypár ugrással eltűnhetik, ha bajt neszel.

Felséges reggelizés ez: harmatos fű közül válogatni a javát, az ízes kakukkfűvet, a pompás erdei borsót, a zsenge lóherét, ami betévedt itt-ott a vadonat szálkás fürengetegbe. Néhol oly magas az árvarozsnok, hogy alig látszik ki az őz feje közülete; kivált egy kaszálatlanul maradt rozstábla kínál neki nagyszerű legelőt s egyszersmind menedéket, ott, az erdőség öblében, a tardomb szögletében.

A gyönyörű szép hatos bak éppen egy kipörgött kalász után nyúlna, amikor egyszerre megrezzen, ledobban, s aztán nagyot ugrik. A suta mozdulatlanul, rémulten áll egy helyben; csupán a fejét kapja fel, s fülét előrecsapva kémleli végig a környéket.

Lőttek az erdő szélén! A lövés döreje végiggördült a fák között, s visszhangosan pufogva folyt szét, amint a szabad térségre ért. Nyomban rá zavaros láрма kél messziről; jajgató intés, ijesztgető kísértetsírám.

- Fussatok... csak fussatok mindnyájan!... Jön az erdei rém, a százlábú orv, jaj annak, akit közületek elér!...

S a szegény, megriadt, elképedt vadak futnak, menekülnek.

De hova?... de merre?

Akármerre, csak el a pokoli zaj elől, amelyhez nincsenek szokva idegeik, amelytől páni félelem szállja meg a bátor erdei banditát is.

Mi van itt készülöben?

Valahol az erdő szegélyén egy sor szűrös hadsereg mozdul előre egy vonalban; megkopogtatja kampós botjával a fák derekát; lomha lépéssel nehezedik rá a hullott száraz ágra, hogy azzal is lármát csináljon; s amellet hangos, vontatott ümmögéssel, messze hallatszó rikkantással ébreszt fel minden életet maga előtt.

A megriadt vad ész nélkül menekül. Előre, amerre csend van, ahol nincs megbolygatva az erdő némasága.

Arra is bajnak kell pedig lenni.

Hisz minden szajkó hallatja recsegő hangú figyelmeztetőjét, amint a vágás nyílt vonalán keresztülröpül; hisz a varjak nagy körben keringve emelkednek atájt magasabbra, s mintha lefelé förmednének, amikor megszólal károgasuk.

S a rémul vad mégiscsak arra veszi útját.

Első az őz, az erdők e legszebb dísze, legbájosabb lakója.

Amikor még csak kezdődik a messzeségben a hajtás, az őz már talpon van, s karcsú testét könnyű labdaként röpítve át a kisebb bokrokon, rohan előre - végzete felé.

A „végzet” ott les rá, ahol a szajkó recsegve berzenkedik.

Vadászok állták el a menekülés útját; sötét öblű puszkacsövek néznek ott befelé vakon, az erdőbe.

Ah, ha egyszerre megvillan, kigyúl az a vakoskodó fekete üreg, s rögtön rá dörgő pukkanással röpül belőle a halál a futó őz szívébe!...

A többi vad még lapul, amikor az őz vágatva érkezik meg a vadászok elé. A róka szeret tanakodni, bujkálni, lopakodni; korán mozdul ő is, de bízik ravaszságában, s néha nem siet; a nyúl nagy ostoba, többször is megtelepszik, ha elég széles a hajtás, kivált a vén kan, ez a tapasztalt ugrifüles. Amelyik mindjárt zsinóregyenest nyújtózik neki a széllal való versenyfutásnak, hogy jó korán kiszökjék a csúf handabanda körletéből, az a nyúl-nagysága, a szépnemhez tartozó.

Hallani egy-egy surrogó, lármás röppenést is: azok a fácántyúkok. Szeretnek megbújni, könnyebben bevárják a hajtót, mint a kakas; egyszer csak kirebbenek, s hang nélkül, legfeljebb cirpegve szállnak előre. A fácánkakas egészen más módszert követ: neki hatalmas, szívós versenyparipák állanak rendelkezésére, amelyek észrevétlenül szállítják tova. Futni szeret. Ilyenkor ősszel együtt tart már a zománcos kakasnép, s együtt is menekül. A cserlevél zizegve csúszik el erős lábuk alól; messziről hallja már a vadász, hogy mint közeledik feléje az egész szökevényhad. Mintha vágató, ijedező, bizonytalanul kapkodó süldő nyulak serege jönne. Az erdei nyílás széléről felkap a levegőbe egy vén kakas, amelyik először odaért. Éles hanggal kakatolva emelkedik a fák fölé, s nagyot lódul a levegőben. A második-harmadik lódítás után kiterjeszti szárnyát, s elkezd úszni. Mint a kilótt golyó, úgy suhan el a vadász fölött; hosszú, lengő farka alig mozdul.

Ennek a lomberdőnek a lakói közt a legnemesebb az őz. Az ő halálitélete kelti a vadászok közt a legnagyobb izgalmat. Hogy borulnak el a Nimród-arcok, amikor az erdőség mélyéből hozzájuk hangzik a mezzavarodott hajtók kiáltása: „Mindjárt kitör az őz!... Ahun fut, ni...”

Akkor már a tűzben sokszor megfordult vén bak régen túl van minden veszedelmen.

Tudja, hogy a lármás hajtóktól nincs mit tartania; bevárja őket, vagy menekültében gondolja meg a dolgot, visszafordul, s úgy tör ki köztük.

Ilyenkor a gyors elhatározáson, a visszavonulás útjának szerencsés megválasztásán fordul meg minden, s ezt a hadvezérnek való műveletet nem bízhatja egy olyan tapasztalt öregúr ingadozó jellemű asszonynépre.

Máskor?... Ó, a vén bak nagyon udvarias legény: máskor rendesen maga elé ereszti a sutát.

A nagy zúgás, kiabálás, pufogatás után csend van a vágásban megint.

A völgy pázsitján, az óriás bükk tövénél vidám vadászok társasága iddogál - parázson pirított szalonnát falatozik.

Ökörnyál

Száll, száll az ökörnyál odakint a puszták szellőjárta síkján, s fennakadozik az útjában nyurguló kórokon, amelyeken el-elmarad belőle egy kis fehér fátyolfoszlány, a többit meg viszi a szél tovább.

Az új vetés zöldjén október verőfénye ragyog. Itt van a vénasszonyok nyara. Már nem forró, csak langyos, mint a kialvó szerelem. Az ég derűs kékségére is mintha egy kis szomorúságot igyekeznék rácsempészni a földi hervadás, amely a fák lombzatát ritkítja, tarkítja, és zörgősre szárítja a kukoricaszárat.

Gyönyörű ez a magyar ősz, amikor a letarolt mezőkön elterül az isteni nyugalom, és a virágzás buja bokrétái már emlékezéssé válnak. Csak annál jobban megőrül a szemünk az égszínkéek katángnak, az itt-ott még pirosuló pipacsnak, a sötétlila-kék szarkalábnak, a bágyadtan fehér székfűvirág egy-egy csomójának.

A barázdákon fekete varjak sürgölődnek.

Ez a cigánynép nem nagyon riadozik. Jól tudja, hogy neki a négy lábú ellenség nem árthat. Amint a kuvasz visszakocog a szekér felé, megint csak ellepi a pajorcsemegéket kínáló barázdát, és ott folytatja áldásos munkáját, ahol az imént elhagyta. A munkában levők hallgatnak, dolgoznak, mintha fizetnék őket érte; csak az új jövevények kárognak néha erre vonultukban, és jellegzetesen rekedt hangjukkal biztatják a saját türelmetlenségüket; figyelmeztetik a lakmározókat, hogy ők is jönnek. A feketék közt elvegyül helyenként a náluknál ritkább, de gonoszabb szürke varjú, a „kálomista”, a dunántúliak „kányája”. Ennek a hangja egészen más. Érces, mint a jó torkú baritonistáé. Száz fekete varjú rikácsolása közül is tisztán kihallik egyetlen szürke kalandornak a károgása. Ez a „jómadár” nem úgy „dolgozik”, mint kormos rokonsága, hanem még akkor is vadászik, amikor rovarot fogdos. Inkább a kitúrt egeret lesi, minthogy már régen nincs sem fogoly tojás, sem apró csirke, de még kis nyúlfi sem, amelyet tőle telhetően pusztíthatna. De azért a csimaszt sem veti meg. Gusztust csinál neki a fekete atyafiság, amely elől pusztá irigységből is elkapkodja a jó falatokat. És megjönnek közejük a csókák is; a hangos-zajos, fehér szemű, szürke fejű, fúrge kis oldalági rokonok, amelyek, ha alkalomadtán elkeverednek is a többivel, egyébként mindig külön társaságokban járnak. Még a fészkelésük sem olyan, mint a varjaké, mert odúban költenek. A hangjuk meg éppen egészen más. Messze hallatszó, éles „csau”-val köszöntik egymást, s ha valami riadalom támad az együttesben, és a magasba csapó varjúserég elkezd károgni, a csókák szava úgy csendül ki a zűrzavaros zajból, mintha ők volnának a varjak kürtösei.

Itt a vénasszonyok nyara, és száll az ökörnyál a pusztákon. A határárok mentén vonuló akác-sor citromsárga foltokat kever a saját fonnyadó zöldjébe, és lassan hullatgatja a levelét. A nyári madársereg már erősen ritkulóban, minthogy a költözők egy része korán búcsúzik. Sárgarigó rég nincsen; a pityerek, a fürjek most „húznak” dél felé, melegebb hazába. Az igazi rovarévők, a harkályt és rokonságát kivéve, mind elmennek tőlünk télire, és csak a magevők meg a vegyesen táplálkozóok maradnak, amelyek számára mindig akad olyan-amilyen terített asztal.

A szekéruton búbos pacsirta fut és fütyürész; rálendül egy vakond túrásra, és annak a tetején kezd kedves, lágy hangon énekelni. Ez is az ősz jele. Ez is a vénasszonyok nyarával kezdődik. Mert a búbos pacsirta egész nyáron hallgat, s tyütyürütyűjén kívül más hangot nem ad; de amikor a többi kis lantos a dalaival elnémul, akkor ő kezdi rá a magáét. Csak a mi legszebb

kis szárnyas virtuózunk, a piros álarcos tengelice csattog fel ilyenkor is csudálatosan remek koloratúrájával, amellyel a fülemülén kívül minden más szárnyas hangművészüket veri.

De hát nincs szabály kivétel nélkül. Hallottam már novemberben is pacsirtát énekelni egy gyönyörű szép, késő őszi napon a Hortobágyon. Talán nem bírt a szívével, hogy ezt a drága magyar hazát itt kell neki hagyni.

Búcsúznak, búcsúznak, ha mégoly nehezen is... A kakukk is korán búcsúzó, mégis láttam októberben kakukkot. Pedig akkor már jöttek a vadludak, ami csalhatatlanul bizonyítja, hogy visszavonhatatlanul itt az ősz, sőt a vénasszonyok nyarának is vége.

Szegény vénasszonyok, akiknek kötekedő csipkedésből jár ki az októberi „nyár”, mennyi gyönyörűségben volna részük, ha ezt a nyarat igazán élvezhetnék! Igaz, hogy ez a melabú gyönyörűség; de annál megindítóbb. Lát az ember olyan arany sugárzást, amely a saját színét valósággá festi a világra; hall szokatlan hangokat, aminők máskor nincsenek; megakad a szemünk az üres fészeken, amelyekből a boldogság örökre elköltözött, pedig mennyire ott élt bennük, akárcsak az októberi „nyárban” sütkérező, elhervadt vénasszonyok szívében. S lám, már üresek a fészkek.

A szántáson puskás alak baktat. Gépiesen egyenletes lépéssel rója a rögöket, amelyeken jókora körben fordul, és csigavonallal igyekszik a kör közepe felé. Itt egy minden gonosz hájjal megkenetetett nyúl vadász kísérletezik, szinte biztos sikerrel, mert fortélyos atyafi, aki tudja a nyúl szokást.

A nyúl már messziről kinézte a szántáson, ahova vénasszonyok nyara évadján a tapsifüles ki szeret feküdni a jó melegen bizsergető napra. Aki ért a dologhoz, annak nem ördögség észrevenni, hogy hol van, mert mindig a barázdában lapul meg, s minthogy a keskeny, árokszerű laposban kétoldalt takarja a barázdák fala, oldalt eső szemével ezt a takarást látja legjobban, és nem ássa be magát annyira, mint a tarlón. Az alakja ilyenkor hasonlít a nyereghez. Elöl a kápa: a feje, s a nyereg hátulja: az ő hátulja. A színe rendesen világosabb a sötét szántásnál, így csak a vak nem látja meg, hol van. (Ilyen vak igen sok van, még a jó vadászok közt is.) Most már az a „törvény”, hogy neki kell indulni elszántan, ferde irányban a nyúl felé, egyforma sietős lépéssel (aki bírja szusszal, az még futhat is), hogy a lapuló nyúl azt higgye, hogy nem övele törődik a vadász; de odanézni a nyúlra eközben nem szabad. A szemé szögletével is lát annyit az ember, hogy mozdul-e a nagy fülű a vackából. Addig kell csigavonalú körökkel közeledni, amíg vagy a nyúl unja meg a gyanússá váló közeledést, vagy olyan kicsi a távolság, hogy úgymint mindegy, mire szánja rá magát a lóvá tett pecsenye. Ha azután kiugrik, dörren a puska, és bukfenchezik a nyúl. Tudniillik, ha el nem hibázzák. De annak, aki még ilyenkor is hibáz, lócs való a kezébe, nem puska.

Ez a dörrenés csak annyi messziről, mintha a kondás pattantana egy jókorát a karikás ostorával a malacai körül. Azok csak felkapják rá buksi fejüket, s ha elugranak is, csakhamar neki-látnak újra a turkálásnak.

A puskadörrenéstől mégis felriad a nagy legelőn pihenő tűzokcsapat, amelynek az őrkakasa kezdettől fogva gyanúsan figyelte a nyúl vadászt. Mégis más hangja van a karikásnak. No meg a kondás alig mozog; inkább egy helyben ácsorog, és őt már megszokták a tűzokok.

Hatalmas testű, remek kiállítású, szakállas, hamvas fejű, rezes tarkázatú, pörge kalaphoz kackiásan illő dísz tollas tűzokkakasok meddig lesznek még a magyar síkságok eltanyásított térségein?!...

A nagy legelő végét nem éri a szemem, olyan messzire nyújtódzik. Igazi versenypálya a szélnek, amely száguldva vágat rajta. Hajt, kerget valamit maga előtt. Ördögszekér karikázik

a síkon, és utolérni igyekszik egy darab fehér fátyolt, amely lengve siet a levegőben, mintha szárnya volna. Az ökörnyállal játszik a szél, és ráuszítja az ördögszekeket, amely elfut alatta. A kis fehér fátyol forgószél sodrásába kerül, s elkezd emelkedni, amíg csak toronymagasan nincsen. Ott egyszerre kiadja a mérgét a széltölcsér, és elejti a vénasszonyok nyarán termett finom selymet, a fiatal pókok szötte ökörnyálat. Száll, száll az ökörnyál...

Dudolászva surran a rónán az őszi szél.

A magasban éket rajzol az égre egy falka vándor vadlúd, amely geggenve-gagyogva vonul libasorban a vezére után. Olyan magasan vannak, hogy még hosszú útnak kell lenni előttük, mire majd ereszkedni fognak valahol a szikes tavak táján.

Messze mögöttem vannak már a szántóekét kísérő varjak; messze előttem járják útjukat a beszédes vadludak, s a hangjuk egyre gyengül. Az akácfasorból rég elkanyarodtam; itt, ahol vagyok, nincs hang, nincs mozgás; csak az arany sugarak élnek, táncolnak, ragyognak. Olyan meleg van, mintha nyár volna. Az van. Vénasszonyok nyara.

Amelyet itt körülölel a csend.

A nagy zsombik között

Ősz az idő, s egymagam barangolok a rét útvesztőiben. Elöttem és mögöttem sóhajtozó nádas. Azon túl, messzire, egypár fehér tanya. A tanyák körül az őszi fonnyadástól bágyadt falombok.

A nap bearanyoz mindent. A fakó nádszálak kifényesednek tőle. A gyepek bársonya helyenként topázárnyalatúvá válik a verőfénytől.

Esett az eső, s a zöld attól életre kapott. A hosszú szárazság elsorvasztotta volt a zöldet még itt is, a mocsárvilág ez állandóan nedves területén; de most kiszépült a rét, mert megifjodott. Sűrű, apró gyepek nő, mint tavasszal.

Óvatosan járom a rétség süppedőit. Ameddig ellátok, ember nem kerül a szemem elé. Felséges magány ez, amelyben tökéletesen a magamé lehetek. Nincs, aki nyugózzon, akivel törődnöm kellene. Óraszámra bújhatom a nádast, a zsombikost, a rétség szigeteit, embernyomra sehol sem akadok. Mintha utolsónak maradtam volna a fajtámból, olyan igazán egyedül vagyok.

Lassú, csobbanó lépéssel méregetem a mocsári szalonkák hazáját. A rétség itt aránylag könnyen járható. Ez csak széle a nagy zsombikosnak. A sneffek itt vannak az apró, gyepek földpúpok között. Amint a tocsogóban előrehaladok, felvillan egy-egy a sárfű közül, s rekedten csekkentve csap el előttem, miközben megmutogatja fehér hasát.

Rossz széllel megyek, s így minden sneff lőtávolon kívül kél ki. Szél irányában kellene haladnom, de akkor eltérnék a nagy zsombikostól, pedig azt el nem engedem, amit ott most, mielőtt lövést tennék, titkon megleshetek. Szinte örülök, hogy a sneff messze kél, s nem hoz kisértetbe. Mert egyetlen puskadurranás: és el volna rontva a mai napra az a páratlan látvány, amiből mindig kiviszem részemet, ha az év e szakában ide kerülök.

Óvatosan húzódok hát tovább a nagy zsombikos felé, ahol minden zugot és hajlatot ismerek. Messziről olyan az, mintha hullámos mező volna vagy buja zöld legelő, amelyben derékig érő fű nő. De aki megközelíti, az előtt egyszerre megváltozik a kép. A talaj hirtelen lesüllyed, s mély földrepedések látszanak, amelyek felületét barnán csillogó víz borítja. A szakadékos nyílások kígyózva kanyarognak ezer meg ezer vaskos zsombik között, amelyek embermagassággal emelkednek ki a széleken is. Valamennyiről ősbujasággal csüng le körös-körül a sörényszerű lappfű, amely bozontos bölényhomlokhoz teszi hasonlóvá a zsombik tetejét.

Itt megszűnik a világ. Itt nincsen közlekedés. Aki ennek a zsombikrengetegnek csak úgy vaktában nekimegy, az benne ragad, ott vész. Itt csak a leggyakorlottabb pákász boldogul; egyik zsombikról a másikra lép, hosszú lápi botjával segít magán. Aki ehhez nem ért, vagy kellő türelme nincs, az könnyen lebukik a zsombikszakadékba, a derékig érő sárba, iszapba. Onnan kimászni pedig kész szívszakadás.

A türelmetlen ember a betegségig izgatottá válik a sárba ragadás érzésétől, s bolondul sietne, ami itt lehetetlen. Hát még ha a mocsár vámpírja is jelentkezik, hogy még jobban kergesse!...

A vámpír a pióca. A lápi pióca, amely különben nagyon csendes féreg ősz idején, de ha eleve sejt maga körül, rögtön fickándozva siet a friss vérre. Nem kell egyéb, csak hogy a mocsárban egy kis időre megálljon a holtra fáradt ember: a „vámpír” már teszi tiszteletét. Jön egy, jön tíz, jön száz! És mind azon igyekszik, hogy belekapaszkodják a meleg vért kínáló elevenbe. Hozzátapad a csizmaszárhoz; ellepi a sarat járó ember tagjait, ahol éri. Utálat, iszo-

nyodás, amit maga iránt támaszt. Sőt még félelem is. Mert ahol elevent ér, ott megragad, mint a kullancs, és inkább kiszakad vele együtt a bőr, de el nem ereszti, hiába húznák le a testéről.

A lápi embernek, aki tud vele bánni, semmiség ez. Ő mezítelen lábszárral is járja a mocsarat. Csak végigsimít időnként a combján, s lesöpri érdes kezével a gyalázatos kis vérszopókat. Azok, amíg jól meg nem ragadtak egy helyen, életteretlenségnek, lehullanak. Azt pedig, hogy mikor „ragadnak meg”, jelzik. Mert akkor csíp a csókjuk. Azt meg kell érezni. S a lápi ember a csípésre csak odanyúl, és suhint a kezével: a pióca már visszaesik a vízbe. Ha pedig véletlenül mégis kifog rajta egy-egy vámpír, annak is van jó orvossága. Egy csipetnyi só, amit rá kell hinteni a megragadt piócára. Azt ki nem állja. Attól megvész. Nyomban elereszti a „zsák-mányt”. A lápi embernél mindig is van só egy kis zacskóban.

A nagy zombik szélén megállottam.

Kihalt volt a világ fent és alant.

Egy bíbic se röpködött. Egy vadruca se hápogott. Mintha megszűnt volna itt minden élet.

Majd mindjárt meglátjuk. Ismerem én már ezt a csöndet. Most éppen délidő van s hozzá kellemes őszi meleg. Most van ideje a pihenésnek.

A lopódzó róka sunyításával vonultam tovább a nagy zombikos szélén. Meghajolva, a zombikos partján suhogó nádszalag fedezete alatt igyekeztem előre az érig. Ott vonalról vonalra emelkedve néztem ki a zombikréteg közé beékelte keskeny tóra, amit az ér vize alkotott.

Csupa barnaság volt a tó felülete. Vízet alig lehetett látni közte. Ezer meg ezer vadruca egymás mellett.

Ott pihentek, nyújtózkodtak a zombik tetején; szárnyukat széjjelterítgették: hátukat s hónaljukat melengették. Az őszi verőfényében meg-megcsillogott a szárnyukat tarkító smaragd zöld toll.

Sokáig figyeltem lopva a pihenő társaságot, végül felállottam.

A tengernyi vadruca zöme még akkor sem mozdult, de a tapasztalt vének közül gyorsan szárnyra kapott egypár tucat. Most már odaduriantottam.

Leírhatatlan az, ami a visszhangos pukkanásra következett.

A zombikos elkezdett zúgni, mintha vihar támadt volna belőle. Két másodperc múlva ezer meg ezer vadruca suhogott fel a levegőbe.

És alig hangzott el az első ilyen robaj, következett utána a másik, a harmadik; sorra-sorra, amint a belső vizeken tanyázó rucaseregek a riadót egymástól átvették.

A zombik fölött sötét lett az ég. A rucafalkák felhős rajokban keveredtek ott össze, s vaktában kanyarogtak, mint amikor a szúnyogoszlopot derékban nyesi ketté az ostorsuhintás.

Most már élt a környék. A nádas és a zombikos szinte nyüzsgött. A levegőben zúgás, süvítés, suhogás volt. S mindezt egyetlenegy puska lövés tette.

Vagy talán mégsem csak az a lövés.

Ahol a sűrű rucarajok közt legnagyobb volt a mozgolódás, ott észrevettem valamit, ami az érdeklődésemet még jobban lekötötte. Egy óriás madár csapott fel járhatatlan, megközelíthetetlen rejtőhelyéről, s átsuhogott a rigyások fölött, úgy kezdett körívben emelkedni. Sötét, hatalmas testéből szinte kivilágított hófehér farka, amit e pillanatban legyezősre terített szét. Az ott egy rétisas volt.

Tőle riadoztak annyira a rucák, messze bent, a rét szívében is. A vén rablótól méltán rettegtek az istenadták. Bizonyos, hogy hízott rajtuk napról napra. Itt volt számára állandóan a terített asztal. Bármikor lepte meg az éhség: vadrucapecsenye rögtön kínálkozott neki.

Nem törődtem többet a rucákkal. Most már csak őt néztem, a merész rablókirályt. Hogy úszik csudás könnyűséggel egyre feljebb, széles köröket rajzolva az égen!... Már kiemelkedett a tétovázó, riadozó rucarajok közül. Úgy szállt felettük, mintha a magasságból kormányozná a csőcselék népet. S íme, utána kezdtek felfelé kullogni mások is: a mocsárvilág kisebb banditái, a barna rétiölyvek, amelyek szintén itt laktak s itt garázdálkodtak, s a durranásra most mind felriadtak, de eleinte, a sűrű rucacsapatok közt, fel sem tűntek.

A légi térségek szárnyas orozlánja hegymagasságra emelkedett. A szárnyas farkasok csak toronymagasan kullogtak nyomában.

Nekik ott is jó volt.

A fehér farkú sas már tökéletesen egymaga volt az ő birodalmában. Alatta kanyarogtak a lomha ölyvek; még lentebb, a nádas fölött s a zombiklabirint tájékán a rucák százai. (Az ezrek azóta már megint leszálltak valahol.)

Gyönyörű látvány volt.

Egyszer csak a király odafent, a felhők hazájában, megszüntette a köríves röpülést, s elkezdett úszni-úszni; el innen, ki a végtelenbe.

Addig néztem utána, amíg csak egy parányi sötét pontot sejtettem belőle. A hófehér legyező, amit maga után vitt, akkor már régen beleolvadt a semmibe.

Téli hajtóvadászat

Csúnya, zimankós idő. Éles jégport vagdos a szél az ember arcába; garmadába halmozódik a hó. Odakint a fuvatag önmagát emeli ölnyi magasra, és betemeti a mélységeket, hogy az útja vesztett ember sohase tudja, melyik percben szakad be nyakig a jégromokba.

Amikor az első hártya ráfúvódik a vályú vizére, és vékony jégcsap cseperedik ki a csogó alján, akkor már várja a falusi ember, hogy beboruljon az ég, és hullassa valahára a téli felhő azokat a szállingó, libegő pelyheket, amelyek patyolattal borítják be az erdőt, a mezőt, és felszabadítják a vadászfarsangot.

Csudálatos változás az, amit odakint okoz az első hó.

A síkon meglátni a nyomok formáján, hogy melyiket lépte a süldő vad. Tétova és aggályos annak a mélyedése, amíg az öregebb, amelyik előtt már nem újság a hó, könnyedén, egyformán üget végig a fehérségen, és legföljebb ha a hideg miatt törődik vele. Az erdőben lábhegyel a fiatal róka; ott is a vénje teszi le bátran a talpát; neki nem ijedség, hanem öröm a tél bundája, mert elfogja a lépése neszét, és gyanútlanul lophatja be rajta a pihenő kisvadat.

Itt a vadászok szürete.

Ez a választás van az erdővidéki vadászember előtt: kopóval vagy hajtóval induljon-e neki az erdőnek. A kopó élő jelképe a szabadságnak; előtte mérföldnyi térségek legyenek nyitva, hogy jól érezze magát. A fagyos levegő visszhangzik csengő csaholásától, s a menekülő őz könnyű szökése alatt porzik a bokrok zúzmarája. A domb csupasz ormáról látni a hajtást; a gyors lábú vad messze iramlík a kutya előtt; utána elszórtan látszanak néha a lombtalan fák közt elsuhanó árnyak, az üldöző kopók.

A csaholás lármája meg-megszakad, el is enyészik; csak egyes hangokat kapkod vissza a szél fordulása, amelyből feszült figyelemmel találgatjuk, hogy mi történik odaát, túl a dombon, túl a völgyön, a patakok mélyedéseiben, amerre a vad szökni készül.

Síró, éles hang bizonyítja, hogy most a kölyök Rikkancs nyafogta el magát; majd rádöng mélységes basszusával a félszemű Dongó; felriad a nagy lármára messze területen a pihenő vad. A kopó egyre jobban szorít, a hajtás nem lankad, az új hó pompásan tartja a szimatot. Saját vesztének rohan a boldogtalan vad; bármerre fordul is, a vége ugyanaz: kifáradva, megizzadva, nem érzi a tél jeges szelét; halálfélelemmel kerül vissza oda, ahonnan kiindult; visszahozza a menekülés vágya a legjobban ismert területre; a nem szűnő hóhérujjongás halálharang csengésével zaklatja előre; folytonosan üvölt, tombol, harsog a kopócsaholás a háta mögött; elbolondítja, zavarba hozza, hogy utoljára vállalkozik minden merészségre, csak ne hallja a vérszopók kísérteti zaját nyomában.

Átszöki a mélységet, nekivág a sűrűségnek, felrobog a vízmosáson, majd az erdei nyílások síkságára vág ki, és röpül egyenesen, amíg egyszerre egy lövés után piros vér festi a havat, s a kopóhad kéjelegve nyalakodik az elejtett vad sebén, amelyből lassan szivárog ki az agyonhajhászott életerő.

Más a hajtóvadászat.

Ropogós téli hidegben van az ideje, amikor félénkebb a vad, és könnyen kipattan nyugvóhelyéből.

Friss hó ha esett, a bársonypuha pelyhek befödik szépen a régi nyomokat, amelyekkel szinte be van hintve az egész erdő. Valamennyi lakója a bozótnak segít a furcsa nyomhímezést elkészíteni; összezavarja az új mintákat a régiekkel; az új hó után lehet legjobban kieszelni az igazi irányt, hogy merre forgott a négylábú állat az utolsó éjszakán.

A nyom beszél ilyenkor.

Hajtás előtt nagy karikával s lehetőleg háttal a szélnek keríti be a hajtósereg a völgyet. Hang nélkül lépked egymás nyomában, ahogy a vonuló libasereg; egy tapasztalt erdőkerülő kis távolságra egymástól felállítja őket. Azalatt bent, az erdő mélyén, szemközt a hajtók vonalával, a dombtetőn meg végig a gerincen megkapja a maga helyét minden vadász. Jobbra-balra ki-ki látja a szomszédját, hacsak a bokor meg a hajlatok engedik.

Mozdulatlan némaság titkolja a közelgő pusztítást. A pihenő vad, amely éles érzékével megneszelte a felvonulás csekély zaját is, újra megnyugszik, megszűnt a hó gyanús ropogása, nem zörög az úton a száraz ág.

Fa dereka, bokor sűrűje fõdi a vadászt, aki hallgatagon áll a magas hóban. Bagaria csizma vagy hófogó halina óvja a lábát az elfagyástól; fázós kezét nemigen dörzsölheti össze, élő szoborrá kell most változnia.

Minden idegünk elkezd ebben a csöndben megfeszülni; hajlandók vagyunk nagyfokú képzelődésekre; hallásunk s látásunk rendkívül érzékenyvé válik. Szemközt nézünk a titkos erdővel, amelynek a szívét folyvást dobogni halljuk, pedig csak a magunk szívverése lüktet a fülünkig.

Ami kis szél bujkál a gallyak közt, felénk veszi az útját; ott surran ki mind állásunk körül. Úgy kell annak lenni, mert ha befelé osonna a szél, akkor megszimatozna a rejtőző vad az ólálkodó vész, s inkább kitörne a hajtók között, semhogy a puska elé fusson.

Hanem az a csekélyke levegőmozgás, mennyi nagy izgalomnak lehet oka a kiforratlan Nimród-fiak szívében!

Amint megrázkódik valahol egy kis gally, vagy lekalimpál a földre egy reves ág: ezt már a vad mozgásának véli a vasárnapi puskás. Lélegzetét elfojtva kapkodja a fejét jobbra-balra, bekacsint a fák nyílása közé, s ideges kézzel emelgeti arcához fegyverét.

Annál nagyobb mulatsága a tapasztalt vadásznak ez a várakozás.

Gyors szemmel keresi meg a helyét egy fatörzs mellett vagy egy fedezetet kínáló bokor tőszomszédságában; ügyel rá, hogy amit lehet, lásson, anélkül hogy magát mutogatná; aztán elmerül az erdő téli arcának nézésében.

A föld havas, néhol foltokat söpört rajta a vihar; a fák alatt itt-ott látszik a cserlevél; másutt félőlnyire is megnőtt a hóág, amit az éjjeli szelek építenek.

A futó hógerincekből kibújik az elfödött bokrok sok apró ághegye; azt hinné az ember: mennyi sarjúhajtás szaporította a szálfák tövét.

Aki igazán szereti az erdőt, elnézné óra hosszát ilyenkor is, didergő magányában.

A völgy szélén jeladás hangzik: megkapta a parancsot az indulásra a hajtósereg.

Odalent a ködmönös alakok feljajdulnak erre a parancsszóra, s vontatott kiáltással húzódnak befelé a szinte járhatatlan bozótnak; csúcsos kucsmáik nemsokára eltűnedeznek a bokrok között.

Ott van csak jajkeserves dolga a hajtónak!

Arcát megcsapkodja a fagyos vessző; kezét, ruháját megtépi a tövis; néhol beleszakad a hóba, hogy alig tud újra kilábolni; aközben hallatja búgó ümmögését, szakadozott, riasztó kiáltását.

A hajtó jól ügyel, hogy amennyire lehet, egy vonalban haladjanak mellette a kölykek; azok egy darabig csak győzik szusszal, lelkesedéssel; aztán itt is, ott is elmaradoznak; kezdik kerülni a völgy bozótját, inkább az öregebbje mögé csetlenek-botlanak suttyomban, hogy utoljára úgy tetszik, mintha egymást hajtának a ravasz léhűtők.

Hanem azért zúg, pöfög az erdő a lármától, a hajtóbotok kalapálásától, ami megbolondítja az erdő minden vadját, kivált az óvatos, gyorsan szökő nagy ragadozót, amelyre tulajdonképpen csak a csendes, zajtalan, moszatóló hajtás való, mert a nyulat ugrasztó kurjongatás még a harmadik völgyből is előre kizavarja.

Most már ugyancsak fülel a vadász a gerincen. Most már a legkisebb nesz is méltán gyanús lehet, hiszen megmozdult az erdei élet a hajtók előtt.

A nyúl tágra nyílt szemmel remeg egy darabig a vackában, s fülét lelapítja; egyszerre kipattan, s ijedt tétovasággal vágat előre; megbújik néhol valami jó bokor tövénél, de csakhamar újra talpon terem, úzi, hajtja a félelem, amitől nem tud már szabadulni.

Hamar mozdul a róka, s lassú ügetéssel csúszik szemközt a furcsa zajnak, amíg félszre nem fordul a kíváncsisága. Akkor ugyancsak iparkodik, hogy csendesebb vidékre szállítsa magasra tartott vitorláját.

Az őzet páni rettegés lepi meg a láрма hallatára; fejvesztetten forog maga körül; nekiiramodik, s újra megáll; minél nagyobb a zaj, annál jobban hasonlít ahhoz a lepkéhez, amely a lángba röpül; megfekszik az istenadta, s nem átalja ötlépésnyire bevárni a hajtót, akkor illa berek! visszacsap hatalmas ugrásaival; hiába kiabál a megriadt hajtó: „Ne bocsásd!” - késő már olyankor.

Akik elsőnek iparkodnak átváltani a nyugodalmasabb területekre, azok a nagy barmok: a farkas meg a vadkan. A farkas az első gyanús neszre kioson rideg bokrai közül, s a mély patakok mentén sunyít el a veszély közeléből.

Farkát a lába közé kapva sompolyog; folyvást a zajra fülel, folyvást az előtte levő bozótra ügyel, úgy menekszik; néha alighogy megkezdődik a hajtás, már hallani a sűrű völgyben levő vadászállások táján óvatos csörtetését; szürke ködmöne úgy siklik ilyenkor a gaz közt, mintha kígyótól tanulta volna a mozgást.

Jön nemsokára a vadkan is. Fújva, akadozva dobog előre; gyorsan üget, riadozva vágat; időnként megtorpan, hátrafordul, bozontos fejét szeles mozgással kapkodja fel, pisla szemével keresi a mozgolódás okát, s erősen szimatolva szaglász. Egy kurjantás, amely a messzeségből a völgyeket átszeli, elég, hogy vakon rohanjon tovább az izmos, zömök állat a domb felé.

Nagy madár suhog fel a tölgyfa vastag ágai közül; keringve emelkedik a magasba, ahonnan nyugton nézi a forradalmat, amelynek a veszedelme őt nemigen érheti. Példáján okul a vadmacska is; hamar fölkap a fára, és meglapul egy vastag ág tövében, úgy meresztgeti zöld fényű szemét az alatta tovavonulókra.

A vadászvonalon még síri csend van; csak a szemek villáma szeldeli át a változó terepet. A fiatalabb ivadéokban forr a vadászláz; a lehulló hó megriasztja, a csergő szarka megszelesíti. Nem a hajtóra figyel már; azt lesi, mikor elevenül meg a bokor előtte. Egyre zúg az erdő; nesz támad a sűrűben, gyors futás óvatos igyekvése az; majd elhallgat, majd előresiet. Ahonnan nyílása van az erdőnek a völgyre, onnan hamarabb látni a puskacső elé siető vadat.

Mielőtt rászánná magát a vadkan, hogy felrobogjon a kapaszkodóra, még egyszer megtorpan az aljban, néha megcsattogtatja agyaráát; bozontos fejéből szuszogva fújja a párát; hegyezi a fülét. Halló- és szaglószerveinek a finomsága bőven pótolja rövidlátását; törizúzza útjában az ágot, jó előre jelzi érkezését.

Lihegve baktat amott egy fehér hasú róka; rövid pihenőt tart az is a vízmósás partján; majd meg félkörbe hajlik, s átlöki magát a határárkon. Rá sem néz most a körülötte lebzselő nyúl-fira, amely félkegyelmű ugrádozással válogat a követendő útban, és kapkod erre-amarra, amíg utoljára a tisztásabb gerinc felé kergeti nyúl szívűségét. Ott karakán bukfencsel vágódik el, ha csuszamlós jégsíkot kerít eléje a véletlen.

Az oldalállások valamelyikén eldördül egy lövés, kezdődik a halál nagy orgiája.

A cserje szélén megvillan a róka vöröses bundája, tüzet okád feléje a legközelebb álló vadász fegyvere; a róka elhasal a havon, hosszú vitorlája megrándul utoljára.

Fentebb nagy ropogással törik a gally; szürke csuhás bakóz suhan ki a bozótból, végigrepül a vadász sor előtt, gyors tűz jelzi futása útját, amíg egyszer csak karikát vet a fején keresztül.

A vadász soron, mintha petárdatelep robbant volna fel, ropog a puska. Piros a hó a vértől; megtört szemű őz sír egy bokor alatt, mint a gyermek; ugrifüles nyúl buk fencezik utolsó, amint a tisztásra pattan; a patak mentén, félreeső pontján a vonalnak, biztos kezű vadász előtt hörög egy itt marasztott ordas, amely véletlenül került a hajtásba.

Azután nemsokára kibukkan a hajtó a gazból, vége a mulatságnak.

Az erdő megint csöndes.

Lopva oson tova benne a megzavart vad; nem leli nyugalmát, remegés fogja el a legkisebb zajra is.

Valahol az elhagyott sűrűségekben egypár sebzett pára fekszik betegen, de kegyetlen gyötrellemmel kínlódik a fagyos éjszakában. Megváltás neki, ha a vérnyomon ráakad az ordas, és megszabadítja szenvedéseitől.

A süldő vadász, aki megsebezte, boldog álmát alussza azóta.

Egy szárnyas hősről

Tél van, s a zúzmarás erdő panorámája egy gyönyörű dermedés. A szél alig él itt, ebben a nagy erdőben; kint száguld most a pusztán, s ott nyögi a halál sóhajtását.

Bolyongva hallgatom a pihenő csendet, amely annál igazibb itt, minél beljebb jutok a magányba.

Kint, az erdő szélén még károgtak a varjak; bent, a nagy fák közt már csak a kopogtató-kovácsoló harkálynép moszatolása hallatszik. Néhány őszapó surrog előttem a vágás bozótja közt; egy-egy fekete-rigó villan el a bokrok sűrűjében, annak a gagyogása a lehangosabb hang itt.

A fehér pompa, amely körülvesz, káprázatos. Hóbokrétás fenyőcsemeték, zúzmaracsillámos bokrok álomországbeli képek sorozatával szórakoztatnak. De mégis hiányzik innen most valami, ami nélkül a legszebb erdő is halott: nincs itt most sem madárdal, sem illat, sem élelenség.

A szabadság született rajongói közül a legtöbben rég elszökdöstek a zord idők elől. Akik itt maradtak, vagy nagy urak vagy szegény ördögök. Egy ilyen nagy úr épp most vált át fölöttem a kéklő magasságban, mintha reggeli sétára indulna.

Egy szirti sas kóvályog a magasban, és köröz. Könnyedén lendülve ír le odafent egy hatalmas ívet, miközben a szárnya mozdulatlanul terül rá a levegő hullámára. Azután megáll, mintha leszögezték volna, és kémszemlét tart. Kisvártatva megint lendül egyet a vitorlájára, és száll a nagy sas tovább.

Én is arrább megyek, és nézem, figyelem a szűz havat, amely beszédes némasággal borítja utamat. A friss hó eltakar mindent, ami régi, és megtart minden jelet, amely új. Aki a jelet ismeri: élvezheti, hogyan árulkodnak azok neki. Aki szűz havon végigment, mind otthagyta a nyomát. Látom, hol jött ki a sűrűségből egy nyúl - hol osont át az ösvényen a róka; merre tartottak az őzikék, és hol tértek be a sűrű vágásba a szarvasok.

Mindez csak volt; most egyetlenegy sincs itt az éjjeli kalandorok közül; még a fácánok kereszties nyomai is mind a vágásba visznek.

Mégis van valami, ami magára vonja a figyelmemet, és felkelti érdeklődésemet. A vágás egyik teknős hajlata fölött, néhány száz lépésnyire tőlem, szarkák röpködnek, és nyugtalanul keringenek egy pont fölött, ahova leszállani, úgy látszik, nem mernek. A szarkák nagy tolvajok, igazi csirkefogók; mindig huncutságon törik az eszüket. Ami őket annyira vonzza, az énelőttem sem lehet közönyös. Arra tartok.

Azaz hogy tartanék; de ösvény nem visz oda; a sűrű vágásban pedig lehetetlen zaj nélkül haladnom. Ha a friss hó puhasága segítségemre volt is, a belém kapaszkodó gallyak minden lépésemre megrezdültek mellettem. Már-már lemondtam róla, hogy megtudjam, mi nyugtalanítja a szarkákat, amikor éles és vad vijjogás csendült meg fölöttem. Felnéztem az égre, ahonnan ez a télen oly szokatlan hang lenyilallott hozzám. A kék levegő síkján egy sötét felhőcske úszott, rohanó gyorsasággal. Bámulva néztem ezt a száguldó röpülést, s egyszerre csak azt látom, hogy a zúgva suhanó felhőfolt hirtelen összeroppan, s aztán szinte zuhanva esik le.

Éppen oda, ahol a szarkák ögyelegek.

Most már kezdtem érteni a dolgot. Az én sasom meglátta onnan felülről a nagy szarkavásár okát, és ott termett. Ok nélkül nem tette. Valami csábíthatta, ami most már engem is nagyon csiklandozott.

Ragyogó nappal volt. Az éjjeli állat ilyenkor mind pihen. Sem róka, sem nyest nemigen kóborol; de ha véletlenül róka vágott volna le valamit, bevonszolta volna a sűrűbe, ahol szarkától, sastól egyaránt békességben dúslakodhatott volna a jóban. Ott, ahova a nagy sas lecsapott, csak nappali rabló ülhetett most tort, szárnyas rabló; olyan, amelyiknek a közelségébe a szarkák nem merészkedhettek. Pedig a szarka megkergeti az ölyvet, és annyit szemtelenkedik a sólyom körül, hogy ez a nagylelkű bandita utoljára is megunja, és prédáját a koldusoknak hagyva, új vadászatra indul. De ha sem ez, sem az - hát akkor mi lehetett amott a hajlatban?

A sas vijjogása ezt is elárulta. A sasnyelv csak egy másik sasnak szólhat. S a nagy hév, ahogy a nagy úr a magasból lerohant, szintén arra vallott, hogy rokonra talált, talán többre is.

A szarkák riadtan rebbentek szét, és elhúzódtak egy csupasz, nagy fa felé, amely éppen arra volt jó, hogy a szárnyas rablók sziesztázzanak rajta. Úgy látszik, megsokallták az új vendég társaságát, amely minden reménységüktől megfosztotta őket.

Az erdő hajlatai közt az a medence volt a legtágasabb, ahova a szirti sas lecsapott. Hosszúkás öblében tisztás volt, mellette pedig sűrű bokros gerinc emelkedett. Ha a hajlatok hullámos árkában úgy juthatnék a meredeken felnyúló gerinc alá, hogy akik túlvan vannak rajta, nem sejtjenék meg a közeledésemet, akkor már csak a gerincre kellene kapaszkodnom, hogy magam előtt lássam a nagy rablókat.

Mohón készülődtem. Tudtam, kikkel van dolgom. Minden óvatos ravaszságra szükségem lehetett most. Hisz a sasszem minden más szemnél jobb.

Felsőkabátomat ledobtam s eldugtam. Megjelöltem a bokrot, ahova rejtettem. Azután jelentékenyen megvékonyodva csúsztam be a legkisebb ösvényt sem kínáló sűrűségbe.

Jóformán reménytelen vállalkozásnak tetszett, de Diana segített. Alig tettem tíz lépést, kitiport nagyvadvártóra akadtam, amely éppen jó irányba vitt. Ezen haladtam tovább, de milyen kínosan! Az utamat álló bokrok alatt minduntalan hason kellett átcsúsznom, nehogy megzörgessem a gallyakat.

Csakhamar csuromvízzé izzadtam egy szál kabátban is. Többet másztam, mint jártam. Főlegyenesedve egyáltalában lehetetlen lett volna zaj nélkül mozognom.

A puha hó bársonyán csúszni arrább és arrább, majdnem élvezet volt. Legalább nem kellett derékroppanások közt görnyedeznem.

És mégsem ez a keserves cserkésző torna volt a nagyobb gondom, hanem az irány, amelynek az eltévesztésétől kellett tartanom ezzel a bujkálással, így mászva a bokrok alatt, majdnem lehetetlen volt a jó tájékozódás.

Szerencsémre a szarkák segítségemre jöttek.

Megjelentek a gyanús pont fölött, és ezzel eligazítottak, hogy merre kell tartanom.

Lopódzásom közben felvertem a haragos fácánkakast, amely ugyancsak rám ripakodott. Máskor ez semmiség lett volna, de most rettegve gondoltam rá: nem kelt-e gyanút a sasokban ez a sok zaj és mozgás.

A percek óráknak tetszettek; de végre ott voltam a hosszúkás gerinc alatt.

A szarkák alig százlépésnyire röpködtek előttem, s ha a gerinc eléig juthatok, akkor megint nyerek még vagy harminc lépést. Hátha nem hagy el Diana, és odavezet, a nagy rablók fölé!

Meg kellett állanom, hogy kifújjam magamat.

Úgy ziháltam, mint a fáradt lokomotív. Pedig nem volt szabad sokat tétováznom: a sasok kiszámíthatatlan okokból is fölkerelkedhettek.

Csak vadászember értheti meg azt a lélegzetet elfojtó izgulást, ahogy hüvelyknyiról hüvelyknyire szorongtam feljebb a bokrok között és alatt, miközben széles csíkot söpörtem lelapuló testemmel a havon. Puskámat folyvást védenem kellett aközben, nehogy a lombról s gallyról hó hulljon a csövébe, mert akkor szétveti a lövés. Örökkévalóság volt az a néhány perc, amely alatt az utat megtettem a gerinc nyergéig.

Végre! De éppen ideje is volt!... Szakadt rólam a veríték, és puskát tartó karom reszketett. A másik meg elzsibbadt a folytonos ránehezkedéstől. Lassan emelkedtem fél térdre, azután kikukucsáltam egy kis nyíláson az immár alattam terülő medencére.

Ott voltak! Mily elégtétel és öröm volt az, amikor megpillantottam őket, egymástól alig pár lépésnyire. Éppen párbajra készülődtek. Ennek a látványnak a gyönyöre teljesen lekötött. Egyelőre még az sem nagyon bántott, hogy megállapíthattam: bizony messzebb vannak tőlem, semmint szeretném. Pedig az ilyen szívós banditanép igen sokat elbír. Mindegy, előttem voltak, és gyönyörködhettem bennük kedvemre.

Az egyik, a nagyobbik, egy kimúlt özgida testén állott, és azt igyekezett védeni a kedves rokonától. Ahogy előrehajolva vágásra készült hatalmas csőrével, mintha ezt mondta volna: „Én vadásztam, fáradtam, és te most idetolakszol? Majd elmégy eszed nélkül!...”

A másik, az olcsó prédára vágyó jövevény ezalatt úgy verdeste-rázta a szárnyát, mintha rögtön kezdené a vakmerő bajvívást. Hanem a nagy sas már jóllakhatott, mert nem sietett felvenni a kesztyűt. Nem is volt ingerült, csak elszánt. Látszott rajta, hogy a maga jószántából egy árva falatot sem hajlandó átengedni türelmetlenül követelődző rokonának.

Annyira elfoglalták egymást, hogy megkockáztattam még egy kis közeledést. Hisz néhány lépés is számottevő nyereség lehetne... De már nem bírtam a nehéz tornázást, s egyszer csak elcsúsztam. A bokrok megrezzentek körülöttem.

A két sas a következő pillanatban nagyot lódított magán, és szárnyra kelt. Suhogó, erős repüléssel emelkedtek. Nem várhattam tovább; mind a két csővel odapörkölttem gyorsan - a nagyobbikra.

Szálldosott a tolla, és riadtan dobbant meg - szinte megfordult maga körül, mintha keresne valakit, akin a gorombáskodást megtorolja. Ezalatt szétváltak.

Az egyik, a sértetlen, gyorsan fúrta fel magát oda, ahonnan jött volt: a magas kék égre.

A másik alant röpülve, nehézkesen húzott el a bokrok fölött, és fáradtan ereszkedett le, nem messzire a katasztrófás helytől. Nyilván erős sebet kapott. Utána indultam, és azalatt felnéztem a másikra, amely azóta megint olyanná vált, mint egy folt sötét felhő. Nem ment el, hanem magasabban körözve nézte, mi folyik idelent. Az özgida is vonzhatta, s talán a pajtása sorsa is érdekelte.

Nemsokára megpillantottam a beteg szárnyaskirályt, amint egy kis havas buckán gunnyasztott. Látszólag közönyösen bámult maga elé, de a tollát úgy felborzolta, hogy még egyszer olyan zömöknek tetszett, mint amikor az imént a bajvíváshoz készült. Most már nem volt nagy feladat újra becserkészni. A sebével nem vállalkozhatott gyors menekülésre.

Amikor ötvenlépésnyire voltam tőle, kiléptem eléje a fedezetem mögül. Ha akar, hadd röpjön. Innen már biztosan és örökre leszólitom a levegőből. Meg sem próbálta, hogy meneküljön. Hanem kiegyenesedett, és felém fordult.

Sohasem felejttem el, ahogy ezt merész nyugalommal cselekedte.

Közeledtem hozzá; csak nézett rám, merőn és bátran, férfias elszántsággal. Tekintetében büszkeség, tartásában igazi méltóság volt. Egész lényével mintha ezt kérdezte volna: „Mi tetszik? - Mit akarsz? Nem félek tőled, látod!...”

És hogy ezt be is bizonyítsa, amikor már csak néhány méternyire voltam tőle, lassan és határozottan megindult ő is - felém!

Megdöbbenve állottam meg. Akkor ő is megállott.

Feltartott fejjel várt. Nyakán úgy rezdült a toll, mintha gallérja lett volna. Ahogy kinyúlt, olyan magas volt, mint a pulykakakas.

Alighogy rászántam magamat, hogy előrelépjek, ő is viszonzta ezt az udvariasságot. És szakadatlanul szemközt nézett velem. Olyan bátran, olyan elszántan, hogy húzódtam hátrafelé.

Mintha ezt mondta volna bátor nézésével: „Ugye, hogy nem félek? Hagyj békét, mert baj lesz.”

Visszavonulásom nyilvánvalóan lecsillapította. De még akkor is ezt a gondolatot fejezte ki megroggyanó lény: „Nem látod, milyen beteg vagyok? Hagyj nyugton meghalnom!...”

Olyan hősies volt, hogy szégyelltem zaklatni. A havon, amerről jött, vércsöppek piroslottak. Megesett a szívem a nyomorúságán; ki tudja, mennyit szenved! És lám, mégis állana minden harcot.

A vadászbecsület könnyörületre intett. Sietve vonultam kissé távolabb, és célba vettem.

Akkor is mereven nézett rám, amikor ezt a mozdulatomat figyelte. A lövésemre megrázkódott; kiterjesztette hatalmas, széles szárnyát, s előbb hátradőlt, azután előrebukott.

Nem mozdult többet. De szétterjesztett szárnya, mintha röpjöni készült volna - fel a másik sashoz, amely csak akkora volt már, innen alulról nézve, mint a libegő vércse.

És most itt van a szobámban, kitömve. Ha szemközt fordulok vele: nézzük egymást, mint akkor, amikor holtra sebesítve is kész lett volna párbajozni velem.

Ahányszor így eltűnődöm ezen az emlékemen, mindig valami megbánásfélét érzek, és mély szánalmat ezért a bátor és büszke hősért.

-&-